ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-ёшлари рўзномаси

1991 йил 22 январь Сешанба № 12 (13.690).

Баҳоси: Обуначига 6 тийин. Сотувга 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! • السلام علیکم، عزیز موشتری !

Ўтган йили жумҳуриятимизда 10,5 миллион жуфт пойабзал ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган саккизта корхона фойдаланишга топширилди. Жами шу йили 45,2 миллион жуфт оёқ кийим ишлаб чиқаришга муваффақ бўлинди. Бу 1989 йилдагига нисбатан 2,6 миллион жуфтга кўп демакдир. Шу билан бирга ишлаб чиқарилаётган оёқ кийимларнинг сифати бирмунча яхшиланди. Маҳсулот турлари кўпайди. Бу борада Қўқон пойабзал бирлашмаси жамоасининг муносиб улуши бор. Бу ерда ўрнатилган Ғарбий Олмония ҳамда Италия ускуналари ёрдамида меҳнат унумдорлигини 25-30 фоизга ўстиришга муваффақ бўлинмоқда.

СУРАТДА: бирлашма ёш ишчиси Зуҳра Жўраева.

ЎзТАГ мухбири Ф. НАЗИРОВ олган сурат.

Одамлар тинчлик истайди

Шу кунларда Болтиқбўйи жумҳуриятларида, хусусан Литвада юзага келган мушкул аҳвол ва Форс кўрфазида бошланган уруш жаҳон жамоатчилигини ташвишга солмоқда. Бу долзарб масалалар Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг Раёсати ҳамда Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси қўшма мажлисининг бош мавзуи бўлди.

Жумҳурият Олий Кенгашининг Раиси М. И. Иброҳимов ва Ўзбекистон ССЖ вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов Литвадаги ҳамда Форс кўрфази атрофидаги воқеалар ҳақида ахборот бердилар.

Муҳокамада ССЖИ Олий Кенгашининг ва Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг депутатлари қатнашдилар.

Мажлисда Ўзбекистон ССЖ Президенти И. А. Каримов нутқ сўзлади. Ҳозирги кунда мамлакатимиз жуда оғир иқтисодий ва сиёсий танглликни бошидан кечирмоқда. Шунинг учун ҳар бир шаҳарда, ҳар бир жумҳуриятда осойишталик ва миллий иноқлик жуда зарур. Вужудга келган мухолифликни тўхтатиш, ҳар бир оиланинг осойишталигини ва хавфсизлигини таъминлаш энг зарур вазифадир. Барча муаммоларни эса музокаралар йўли билан ҳал этиш муҳим, деб таъкидлади Президент.

Президент мамлакатдаги, айниқса, унинг қалтис жойларидаги вазиятга тўхталиб, яраштирувчи ва келиштирувчи комиссиялар тузишни, бу комиссияларнинг таркибига барча поғоналардаги депутатлар, фахрийлар, аёллар киритилиши лозимлигини таъкидлади. Мамлакатда сиёсий барқарорликка эришиш кўп жиҳатдан иқтисодий муаммоларни тезроқ ҳал қилиш билан боғлиқ эканлиги айтилди.

Мажлис қатнашчилари Литвадаги ва Форс кўрфазида юз берган воқеаларга муносабат билдириб, баёнотлар қабул қилишди.

Форс кўрфазидаги воқеалар муносабати билан Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон ССЖ ҳукуматининг БАЁНОТИ

Форс кўрфазидаги низони тинч йўл билан ҳал қилиш йўлидаги ҳамма уринишлар муваффақиятсизликка учрагани, Ироқ раҳбарлари БМТ Хавфсизлик Кенгашининг резолюциясини ва бутун жаҳон жамоатчилигининг Ироқ қўшинларини Қувайтдан олиб чиқиб кетиш тўғрисидаги талабини бажаришдан бош тортганлиги Форс кўрфазида уруш чиқишига олиб келди. Кескин халқаро низони тинч йўл билан ҳал этиб бўлмади. Совет ҳукуматининг урушнинг олдини олиш, Қувайтнинг мустақиллигини сиёсий воситалар билан тиклаш учун сарфлаган куч-ғайратлари ҳозирги кунда ижобий натижалар бермади.

Форс кўрфазида рўй берган воқеалардан Ўзбекистон халқи ларзага келди. Масалани ҳарбий йўл билан ҳал этиш — аввало минг-минглаб одамларнинг ҳалок бўлиши, шаҳарлар, ноёб маданий ва тарихий марказларнинг, араб ва мусулмон шарқи маданият ёдгорликларининг вайрон қилиниши, экологиянинг ҳалокатли тарзда бузилиши, халқлар ва миллатларнинг ўзаро кураши, уруш бораётган жойдаги ва қўшни минтақалардаги одамларнинг ҳаёти учун фалокатли ва эҳтимол тузатиб бўлмайдиган оқибатларнинг келиб чиқиши демакдир. Форс кўрфазидаги можаро АҚШ ва унинг иттифоқчиларининг кучи ва ҳарбий устунлигини намойиш қилишга, халқлар ва давлатларнинг манфаатлари ва келажагини, миллатларнинг қадр-қимматини менсимасликка айланиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди.

Қон тўкишлар ва ҳарбий ҳаракатлар тўхтатилсин, можаронинг доираси чеклаб қўйилсин, инсониятнинг бугунги куни ва келажаги учун бу минтақада сиёсий воситалар ёрдамида тинчлик ва умумий тотувликка эришилсин — Ўзбекистон халқининг қатъий талаби ана шундай.

Биз уруш машаққатларини бошидан кечираётган Ироқ ва Қувайт халқларига хайрихоҳлик изҳор қилиб, мамлакат Олий Совети ва Президентини бу минтақада тезроқ тинчлик ва ҳамкорликка эришиш учун ССЖИнинг обрў-эътибори ва таъсиридан янада фаолроқ фойдаланишга чақирамиз.

Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг Раёсати
Ўзбекистон ССЖ ҳукумати.

Тошкент шаҳри. 1991 йил 19 январь.

Литвадаги воқеалар муносабати билан Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон ССЖ ҳукуматининг БАЁНОТИ

Литвадаги одамларнинг ҳалок бўлишига олиб келган фожиали воқеалар кўпмиллатли Ўзбекистон меҳнаткашларини чуқур ҳаяжонга солди ва ташвишлантирмоқда. Биз одамлар ҳалок бўлганлигидан қайғурмоқдамиз, уларнинг қариндошларига ва яқинларига таъзия изҳор этамиз. Одамлар энг аввало жумҳуриятда рўй бераётган салбий жараёнлар демократияга қаттиқ зарба беражаги, ҳуқуқий давлатимизнинг шаклланишига таъсир этажагидан ташвишланмоқдалар.

Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон ССЖ ҳукумати мамлакатимиз оғир иқтисодий ва сиёсий танглликни бошидан кечираётган, одамларнинг омонэсонлиги хавф остида қолган ҳозирги кунда ҳар бир шаҳар, ҳар бир вилоят, ҳар бир жумҳуриятдаги тинчлик ва миллий тотувлик муҳим аҳамият касб этмоқда деб ҳисоблайди. Жумҳурият Олий Кенгашининг Раёсати ва ҳукумати учун бугунги кунда ҳар бир оиланинг осойишталигини, хавфсизлигини ва фаровонлигини таъминлашдан, аҳолини озиқ-овқатлар ва барча зарур нарсалар билан таъминлашдан, жиноятчиликка, чайқовчиликка, порахўрликка, яширин иқтисодиётга, ҳар бир кишининг нормал ҳаёт кечиришига халақит бераётган барча нарсаларга қарши курашишдан ҳам муҳимроқ иш йўқ.

Курашаётган кучларнинг қарама-қаршилигини дарҳол тўхтатиш зарур. Барча сиёсий партиялар ва ҳаракатлар жамият қандай фожиа ёқасида турганини тушуниб олишлари муҳим. Курашувчиларнинг ҳар турли қуролли тузилмаларини қонундан ташқари деб эълон қилиш лозим. Зарур бўлган жойларда оналар, ветеранлар, депутатлар, дин арбоблари ва бошқа ҳурматли кишилар иштирокида яраштирувчи ва келиштирувчи комиссиялар тузилиши ва бу комиссиялар зудлик билан ишга киришиши керак.

Бугунги кунда одамлар миллий адоватга йўл қўймаслик, турли миллатларга мансуб фуқаролар ўртасида тинчлик ва тотувлик бўлишини таъминлаш, демократияни, ҳар бир кишининг шаъни ва қадр-қимматини ҳимоя қилиш ҳақидаги ўй ва ташвишлар билан яшамоғи лозим.

Мамлакатимиз бозор муносабатларига ўтаётган, ҳамма жойда нарх-наво ошаётган, аҳолининг турмуш даражаси пасайиб кетаётган бугунги кунда ҳокимият идораларининг, ҳукуматнинг, давлат муассасалари, корхоналари, ташкилотларининг энг муҳим вазифаси — фуқаролар манфаатларини, айниқса, қариялар, болалар, ўқувчилар, кўп болали оналар, ёлғизлар, ногиронлар ва аҳолининг бошқа ижтимоий ночор гуруҳлари манфаатларини ҳимоя қилиш учун мумкин бўлган ҳамма чораларни кўришдан иборатдир.

Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгаши Раёсати ва ҳукумати ССЖИ Олий Кенгашига, мамлакат Президенти ва ҳукуматига мурожаат этиб, мамлакатда ва ҳар бир минтақада тинчлик ва осойишталикни таъминлашни, вазиятни тезлик билан нормаллаштириш ҳамда, қаерда юз берган бўлишидан қатъи назар, миллий адоватни бартараф этиш учун ССЖИ Конституцияси бериб қўйган барча ҳуқуқлардан фойдаланишни, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини муҳофаза этишни қаттиқ талаб қилади.

Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгаши Раёсати ва ҳукумати ўзаро курашаётган гуруҳлар ўртасидаги низони ҳал этиш учун куч ишлатишни, айниқса, ҳарбий кучдан фойдаланишни қатъиян қоралайди. Вужудга келаётган муаммоларни ҳал қилишнинг бирдан-бир мақбул йўли уларни мулоқот асосида, бир-бирини тушуниш ва келишиш асосида ҳал қилишдан иборат деб ҳисоблаймиз.

Фақат шу йўл билангина тинчлик ва тотувликка эришиш мумкин.

Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг Раёсати
Ўзбекистон ССЖ ҳукумати.

Тошкент шаҳри. 1991 йил 19 январь.

Янги ойнома

Танишинг: «Мулоқот»!

Ўзбекистон Коммунистик фирқаси Марказий Қўмитасининг янги оммавий, ижтимоий-сиёсий, публицистик ойномаси — «Мулоқот»нинг биринчи сони босмадан чиқди.

Ўзбекистон ССЖ Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Ҳайдар Пўлатовнинг мақоласи «Мафкуравий ҳукмдорлик» деб номланади. Унинг сарлавҳасидан ҳам кўриниб турибдики, мафкуравий ҳукм ўтказиш ҳар вақт ҳам ижобий натижага олиб келавермайди. Турғунлик йилларида ва қайта қуришнинг чалкаш даврида ҳукм сурган мафкурамиздаги камчиликлар мақолада очиб ташланган.

Ойномада Урта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси олий ҳайъатининг раиси, ССЖИ халқ депутати муфти Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф билан суҳбат, — Ўзбекистон ССЖ халқ шоири Шукруллонинг «Ростгўйлик жарчиси», Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг «Миллий масала ва ижтимоий адолат» сарлавҳали мақолалари инсоний қадр-қиммат, жамиятимизда юз бераётган покланиш масалаларига бағишланган.

«Мулоқот»нинг анкетаси фирқанинг жамиятда тутган ўрнига ва унинг атрофида бўлаётган турли хил фикр-мулоҳазаларга бағишланган.

Иқтисод фанлари докторлари П. Носиров ва Н. Тўхлиевнинг мақолалари пахта муаммолари ва жумҳурият аҳолисининг турмуш тарзи масалаларини ўз ичига олган.

Ҳозирги кунда хорижий элдаги ватандошларимиз билан алоқани мустаҳкамлашга ҳаракат кучли. Шу мақсадда ойномада «Хориждаги ўзбеклар» деб номланган ойнасўз остида доимий мақолалар бериб борилади. Бу гал И. Усмоновнинг Саудия Арабистонидан келган ватандошимиз Зуҳриддин Туркистоний билан суҳбати берилган.

Маданий меросимиз дурдоналарини чоп этишни мақсад қилиб қўйган «Мулоқот» ўзининг илк сонида муштарийларни Шарафуддин Али Яздийнинг форсийда ёзилган «Зафарнома» китобидан баъзи бобларни ўзбек тилида таржимаси ҳамда аллома Ат-Термизий ҳикматлари билан таништиради.

Булардан ташқари ойноманинг илк сонида турли фойдали маслаҳатлар, муштарийларни қизиқтирган сиёсий ҳангомалар, ажиб ҳикматли сўзлар берилган.

Душанбадан—шанбагача

Талабчанлик ортди

Мактублар. Оқ қоғозга битилган дардлар, қувончлар. Қай бирини ҳукмингизга ҳавола этайлик. Ҳаммасида ўринли фикрлар. Бугунги кун муаммоси, эртанги кун ташвиши акс этган. Кимдир ўз мактубида иқтисодиётимизда юз бераётган кескинликни ташвиш билан баён қилса, яна бир мухлисимиз чайқов бозорларида кундалик истеъмол моллари нархининг ҳаддан ортиқ кўтарилиб кетаётганлиги ҳақидаги муаммоларни дард билан қаламга олади. Қайси мактубни очманг фақатгина камчиликлар баён қилинган. Гўё ҳаётда қаламга оладиган яхши нарсалар қолмагандай. Аслидачи...

Қувончлиси — мактуб йўлловчиларнинг ниятлари холис. Муаммоларни тезроқ бартараф этиш, иқтисодиётимизни тезроқ боши берк кўчадан олиб чиқиш, савдо расталарини тезроқ мўл-кўл моллар билан таъмин этишга қаратилган.

Таҳририятимизга ҳар куни жумҳуриятимизнинг турли бурчакларидан 200 га яқин хат-хабарлар келади. Мактубларнинг жуғрофияси кенг. Муштарийларимиз орасида мактаб ўқувчисидан тортиб, қарилик гаштини сураётган отахону-онахонларгача бор. Баъзи муштарийлар хат ёзиб ёрдам беришимизни сўрайди, баъзилар эса миннатдорчилик билдиришади:

«Мен, сиз, азиз болаларимга дил изҳоримни қандай баён қилишимни билмайман». «Ёш ленинчи»нинг ёрдами туфайли 28 сўмлик нафақа пулим 70 сўмга кўтарилди. Бундан бир ой олдин сизларга ёрдам сўраб хат ёзган эдим. Мактубимни Оққўрғон ноҳияси ижтимоий-таъминот бўлимига юборган экансизлар. Раҳмат. Сизларга тангридан соғлиқ ва омонлик тилаб, 80 ёшли момангиз Холия Умарова».

Кейинги пайтларда рўзномамизда чоп этилаётган мақолалар ҳақида таҳририятимизга фикр-мулоҳазалар битилган мактублар сони ҳам ортмоқда.

«Йўқдан бор бўлган даргоҳ», «Соҳибқирон ўтган йўллар» каби дард билан ёзилган мақолаларга муштарийларимиздан келган мулоҳазали хатлар рўзномамиз саҳифаларида чоп этилмоқда.

Таҳририятга келаётган шикоят хатларининг оқими кун сайин ортмоқда. **«Биз Булунғур ноҳиясига қарашли Булунғур давлат хўжалигининг уйида яшаймиз». — Уйимиз ўн йилдан бери ремонт қилинмайди. Чаккадан бошимиз чиқмай қолди,** — деб ёзади Шавкат АДИРБОЕВ. — **Хўжалик раҳбарлари эса ваъда беришдан нарига ўтмайди».** Биз ушбу шикоятни текшириб чора кўриш учун Булунғур ноҳияси ижроқўмига юбордик. Қандай чора кўриш маҳаллий раҳбарларнинг виждонига ҳавола.

Мактубларнинг сони кун сайин кўпаймоқда. Таҳририятимиз вазифасига тааллуқли бўлмаган «фалончи номерли автобус қаерга боради?», «фалон билимгоҳга қандай борилади» қабилидаги хатларга энди жавоб берилмайди ва эътиборга олинмайди. Ўйлаймизки, мухлисларимиз бизни тўғри тушунадилар.

АЗИЗ МУШТАРИЙЛАР! Давр ўзгармоқда. Ҳаётимизда кун сайин ўзига яраша муаммолар пайдо бўлмоқда. Бу эса ҳеч бир муштарийни лоқайд қолдирмайди. Ўйлаймизки, айниқса қўлига қалам тутган мухлислар талабчанликни яна оширади. Далилларга бой, қалам тегмаган мавзуларда ёзишади деб умид қиламиз.

ХАТЛАР ВА ОММАВИЙ ИШЛАР БЎЛИМИ.

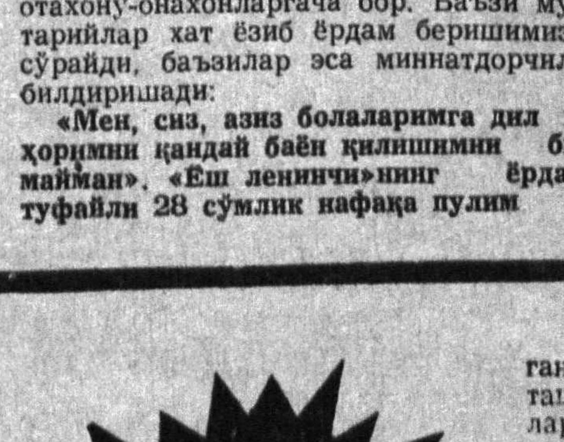

ССЖИ халқ депутатлари диққатига

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Олий Кенгашининг бешинчи сессияси 1991 йил 18 февраль куни Москва шаҳрида чақирилади. ССЖИ Олий Кенгаши Раиси шу ҳақда қарор қабул қилди.

Дўстлик алоқалари мустаҳкамланади

Жаҳон Демократик Ёшлар Федерацияси (ЖДЕФ) таклифига мувофиқ Ўзбекистон комсомоли делегацияси Будапештга жўнаб кетди. Делегацияга Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитасининг аъзоси А. Қодиров бошчилик қилмоқда.

Делегация Будапештда жойлашган ЖДЕФ марказий бошқарувига ташриф буюради, унинг раҳбарлари билан учрашади ва иш фаолияти билан танишади.

Делегациянинг мақсади ЖДЕФ билан Ўзбекистон ЛКЁИ ўртасидаги алоқани янада мустаҳкамлаш, хориждаги ёшлар ташкилотлари билан алоқа ўрнатишдир.

Фазога учмоқчимисиз, пулини тўланг

ССЖИнинг космонавтика бўйича Бош бошқармасида кейинги уч йил ичида амалга ошириладиган парвозлар бўйича Совет-Ҳиндистон шартномаси имзоланди. Келишувга мувофиқ Ҳиндистоннинг иккита сунъий йўлдоши учирилади.

Бош бошқарма бундан ташқари Англия ва Австралия давлатлари билан ҳам шу мамлакатларнинг фазогирларини 1991 йилда учириш бўйича шартнома тузган эди. Келгуси йилда эса француз, немис ва америқолик фазогирларни учириш мўлжалланмоқда.

Яқинда космосга парвоз қилган япон фазогирларининг 8 суткалик учиши учун тўланган 14 миллион долларнинг ўзи йил бўйича барча бошқариладиган космос аппаратларининг учиши учун кетадиган маблағни қоплайди.

Шунинг учун ҳам Совет Иттифоқида хорижлик фазогирларни тайёрлаш ва уларни учиришга эътибор ошиб бормоқда.

Марказ кўмаклашади

Ҳозирги пайтда жумҳуриятимизда қарийб 400 ёшлар корхонаси фаолият кўрсатмоқда. Уларда 3000 дан зиёд штатли ва 7,5 минг дан зиёд шартнома бўйича жалб этилган ходим ишлаяпти. Улар ҳар йили аҳолига хизмат кўрсатишмоқда, 90 миллиондан зиёд сўмлик моллар ишлаб чиқармоқдалар. Комсомол қўмиталари ёшларнинг ижтимоий аҳамиятга молик ташаббусларини рўёбга чиқаришга баҳоли қудрат ҳисса қўшмоқда.

Шу билан бир қаторда бозор иқтисодиёти юзасидан ҳозирги замон билимлари ҳамда тажрибага эга бўлган мутахассисларнинг етишмаслиги аввалгидек муаммо бўлиб қолаяпти.

Ана шу муаммони ҳал этиш мақсадида Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси ҳузуридаги Ёшлар олийгоҳи қошида (700077, Тошкент шаҳри, Луначарский шоҳ кўчаси, 71, телефонлар: 67-64-86, 68-83-52) хўжалик ҳисобида ишлайдиган «Корчалон» маркази ташкил этилди. Марказда тижорат мактаби фаолият кўрсатаяпти. У ижара, акционерлик, кичик қўшма корхоналар, фермер хўжаликларини ташкил этувчи юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни амалга оширади. Барча истовчилар менежерликни, корхоналарни бошқаришнинг мураккаб санъатини ўзлаштириб, маркетинг ва реклама асосларини эгаллаб олишлари мумкин.

Бундан ташқари марказ ҳар қандай типдаги корхоналарни ташкил этиш учун зарур бўлган ҳужжатларни ишлаб чиқиш ва экспертиза қилинишига кўмаклашади, маслаҳатлар беради, амалий ахборотлар билан таъминлайди.

Марказ комсомол қўмиталари ва ёшлар корчалонларининг ишончли ёрдамчиси бўлиб қолади деб ўйлаймиз.

М. МЕЛЬНИК,
марказ директорининг муовини, иқтисод фанлари номзоди.

«Венеранинг кўз ёшлари»

Спортчининг шоҳсупада кулиб турганини, кулиб туриб йиғлаганини ҳеч кузатганмисиз? Унинг хаёлидан нималар кечишини тасаввур қилганмисиз. Бунгача у қанчалар машаққатлар, изтироблар чекканини биласизми? Шоҳсупадан тушганидан кейин-чи?..

«Ёш гвардия» нашриётида яқинда босмадан чиққан «Венеранинг кўз ёшлари» китобида ана шулар ҳақида ҳикоя қилинади. Сиз ҳамюртларимиз Мамажон Муҳиддинов, Эркин Шагаев, Миржалол Қосимов, Венера Зарипова сингари машҳур 10 спортчининг ғалабалари, дарди, ташвишлари билан яқиндан танишасиз.

Китоб муаллифи таниқли журналист, рўзномамизнинг собиқ бўлим мудири, айни пайтда «Спорт» рўзномасининг бош муҳаррири Сафар Остонов.

Мухбиримизга биринчи мукофот

Ўзбекистон тарихий ва маданий ёдгорликларини асраш жамияти Бухоро вилояти кенгаши раёсати Улуғ Ватан урушидаги буюк Ғалабанинг 45 йиллиги ва Бухоро халқ инқилобининг 70 йиллиги муносабати билан тарихий ва маданий ёдгорликлар тўғрисида ёзилган энг яхши журналистик ишлар учун конкурс эълон қилган эди. Яқинда ҳакамлар 1990 йилнинг иккинчи ярмида матбуотда ёритилган ва радиода эълон қилинган ана шундай журналистик ишларни кўриб чиқди. 1-ўрин «Ёш ленинчи» мухбири Гули Чеҳранинг мазкур рўзномада чоп этилган «Томирингга қон бўлай, Бухоро» [11 ноябрь] мақоласи учун берилиб, муаллиф биринчи даражали диплом ва 100 сўм пул билан мукофотланди.

Болтиқ бўйида нима гап?

ЛАТВИЯЛИК журналистнинг Бутуниттифоқ радиоси орқали эшиттирилган хабарида айтилишича, Ригада бўлиб ўтган тунги отишма натижасида беш киши ҳалок бўлган ва ўн киши яраланган. Улар орасида финляндиялик тележурналист ҳамда «Взгляд» совет телепрограммасининг кинооператори бор. Хабарда Латвия ҳукумати сўнгги воқеалар тўғрисида ССЖИ ички ишлар вазири Борис Пуго билан ССЖИ мудофаа вазири Дмитрий Язовга маълумот берганлиги ҳам айтилган.

* * *

21 январь куни тунги соат 2 ларда Таллиннда икки марта портлаш овози эшитилди. Портлашларнинг бири меҳнат жамоалари бирлашган кенгашининг ижроия қўмитаси жойлашган бино олдида, иккинчиси эса иш ташлаш қўмитаси жойлашган Таллинн кемасозлик заводида юз берди.

Бинолар шикастланди. Қурбонлар йўқ. Жумҳурият ички ишлар идоралари тергов олиб бораяпти.

КЎП ҚАТОРИ

«Ўз аравангни торт». Ҳозир шундоқ бўлиб қолди. Биров сени, сен ўзганинг ғамини ейишинг маҳол. Бунга шароит, имкон ҳам йўқ. Замонанинг зайли-да буям. Шу боисдан кимдир ширкат очди, бошқаси кичик корхона. Оиласи, болаларини боқиш ниятида. Бу ҳол шаҳарда, сўнг қишлоқларга кўчди.

Кўплар қатори Турғун Мирзаев номидаги жамоа хўжалиги аҳлигаям маъқул бўлди бу. Шу тариқа жамоа қошида «Манфаат» ширкати очилди. Қишлоқ хўжалигига ихтисослашган. Бир зумда далачилар ихтиёрига 6 гектар майдон ҳам ажратилди. Теплицада помидор, бодринг, лимон етиштирилади. Режа эса келишиб олинган. Ҳар бир квадрат-метрдан ўн кило помидор, бодринг топширишса бўлгани.

— Агар биз унумдорликни ошириб, ҳар квадрат майдондан 12 кило ҳосил олсак, режадан ортиқчасининг 50 фоиз фойдаси ширкат аъзоларига тўланади, — дейди Кифоят Одилова. — Аммо бир ташвишимиз борлигини ҳам айтай. Аниқроғи бундан таажжубдамиз. Мабодо ширкатчи 14 килодан ҳосил олган бўлса, унинг зиёдини тўлиқ олиши муаммо. Негаки фойданинг 45 фоизини давлатга тўлаши шарт. Бунда қандай мантиқ бор, тушунмаймиз. Умуман, англаш оғир бўлган мужмалликлар кўп.

Нима ҳам дердик. Балки бу борада ўзгаришлар бўлар. Муаммолар ечилиб, ширкатчи деҳқон ўз ҳақини юз фоиз олар.

СУРАТЛАРДА: ширкат звеноси аъзолари О. Исоқова, Ҳ. Ғуломова ҳамда К. Одилова, Н. Умаровалар теплицада.

Еркабой БОТИР,
Тошкент вилояти, Тошкент ноҳияси.

Муаллиф суратга олган.

Бизни ўйлантираётган муаммолар

Чўпоннинг уйи ва ўйи

Тун. Қадим Нурота тоғ этакларию, Учқудуқ кенгликлари, Конимех қирларию Томди йўлларида жойлашган чўпон ўтовларида саноқсиз гулханлар ёнади. Унинг атрофида бўладиган суҳбатлар адоқсиз. Мен бу тонготар гурунгларда кўп марта бўлганман. Дастлаб бефайз кўринган бу адоқсиз яйловларнинг туни ниҳоятда гўзал эканини кейинроқ англаб етганман. Қидирмурод Қорабеков ўтови ноҳия марказигача 280 километр экан. Биз Қизилқумнинг бу донгдор чўпони ҳузурига боришга салкам бир кун йўл босдик. Аммо Қидирмурод оға ўтовида йўқ эди. Чўпон яна юз километр узоқликда мол боқаётганини айтишди. Ҳар тугул бугун келадиган куни экан. Ўтовда кута бошладик. Ферма мудири ҳам бирга қолди. Бир пайт Қидирмурод оға хуржунини кўтариб кириб келди.

— Чарчадим, мудир, — деди оға ҳазин оҳангда. — Ўзимизнинг яйловларда ҳеч нарса қолмади. Биласанми, кеча мен қаерда бўлдим. Қозоғистон яйловида мол боқиб келяпман. Сенлар бўлсанг, йилда одамнинг аҳволидан хабар олмайсан.

— Мана келдик-ку, оға, — деди мудир.

Қидирмурод оға қўл силтади.

— Шунга ҳам шукр. Борсак тополмаймиз. Мен айтган ишларни нима қилдинг?

— Бўлади, оға, бўлади.

— Доим шундай дейсанлар. Сендан олдингилар ҳам шундоқ эди. Энди сен ваъда беряпсан. Айтганинг бўлгунча мен бу дунёда бўлмасам керак.

— Ундай деманг, оға. Одам сал сабрли бўлади-да.

Мен гап сўз нима ҳақида кетаётганини билолмай ҳайрон эдим. Мудир тушунтирдики, Қидирмурод оға давлат хўжалиги дирекциясига бир уй, бир даҳлиздан иборат иморат учун ариза берган. Усталар тайёру, қурилиш материаллари топилмаётган экан.

— Оғанинг фарзандлари катта бўлиб қолишган. Уларга уй-жой керак, — деди мудир.

— Наҳотки чўпоннинг фарзандлари ҳам чўлдан кўнгил узишмаса, — деяман ҳайратим ошиб.

— Нимаям дердик, сут билан кирган жон билан чиқади, — дейди мудир. — Қидирмурод оғага ҳатто хўжалик марказидан уй қуриб берайлик, деб кўп айтдик. Йўқ, бормайман, дейди. Бу ерларда иморат қилиш икки-уч баробар ортиқча харажат эканлигини тушунтирсак хафа бўлади. Бошқалардан кам жойим йўқ, дейди.

— Бошқалар деганингиз ким? — деб сўрайман.

— Қозоғистонлик чўпонлар. Уларда кўчма ўтовлар бор. У ерда ҳатто ойнаи жаҳонни томоша қилиб ўтиришади. Чой қайнатишади. Биздаги аҳволни кўриб турибсиз. Қидирмурод оғанинг гапида жон бор-да.

Ва шу тобда чўпонлар ҳаётидан ёзган очеркларимни эсладим. Нега бунчалик баландпарвоз ва жимжимадор сўзларга ўч бўлган эканман. Унинг жавобини осонгина топаман. Давр шуни тақозо қилган. Энди бўлса унинг тақозоси бўлакча. Кўпроқ «бер», «бер» деймиз. Берадиган нарсанинг ўзи йўқ. «Ол, қулим» дегувчи ҳотамтойлар даври ўтди.

Қидирмурод оғанинг торгина ҳужрасида ўтириб халқ депутатлари сайловлари арафасидаги «ваъдабозлик мусобақалари» ёдимга тушди. ССЖИ Халқ депутатига ўз номзодини кўрсатганлардан бири «Бутун Навоий ҳудудидаги чорвачилик отарларини юз фоиз электр нуридан баҳраманд қиламан» деб катта кетворганди. Ваъда оғизнинг бир четидан чиқиб кетаверар экан. Ўша ҳудуддаги чорва отарларини Ильич нуридан баҳраманд қилиш салкам 50 миллион сўм маблағ талаб этади. Шу ўринда айрим далилларга мурожаат қилайлик. Нурота ноҳиясидаги «Нурота» давлат хўжалигидаги айрим чўпон отарларни электрлаштириш учун салкам бир миллион сўм сарфланган. Бу ердаги чорва отарлари бир-биридан у қадар узоқ эмас. Бироқ Томди, Учқудуқ, Конимех ноҳияларидаги чорва отарлари оралиғидаги масофа 200 километргача боради. Бир отардан иккинчи отарга сим тортиб бориш сарфи 20 минг сўм атрофида бўлади. Қизилқум воҳасида эса ҳар йили 100 минг сўм соф даромад оладиган хўжаликлар бармоқ билан санарли. Шундай бўлгач, Қизилқум ёппасига электрлаштириш деган шиорни бир четга қўйиб турайлик.

Ҳа, давр шиддат билан ўзгариб боряпти. Қизилқумлик машҳур чўпоннинг дил сўзларига қулоқ солиш керак. Негаки, қозоғистонлик чўпонлар аллақачон такомиллашган ўтовларга эга бўлишган. Бу ўтовларда ҳамма нарса муҳайё. Хоҳланг чой дамланг, хоҳланг овқат пиширинг. Яна бир афзаллиги бундай ўтовлар кўчиб юришга мослаштирилган.

Бизнинг чўпонларимиз эса ҳамон қора уйларда истиқомат қилишмоқда. Фақат ёзда яшаш мумкин. Қишдачи? Қайтага илгари яхши эди. Бозор тўкин, уст-бош бут.

— Ҳозир қани ундай дамлар, — дейди Нурота ноҳиясидаги «Қизилча» давлат наслчилик хўжалигининг бош чўпони Сироч Ўсаров. — Ҳаммаси энди тушга айланди, Мана яшаб турган уйларимиз турғунлик даврларида қурилган. Йигирма йилдан ошди. Ҳозир битта обхона (сув сақланадиган жой) қуриш катта бир сарой қуриш билан баробар бўлиб қолди. Тош топсанг, цемент топсанг — уста йўқ. Йўлчи айтмоқчи, нафақат деҳқоннинг, ҳамма жойда ҳам чўпоннинг ҳоли хароб.

Маҳмуд МАРДИЕВ.

XX аср кундалиги

Мавзуни муштарий танлайди

Кўнгил кабутари

БОЛАЛИК ВА ЎСМИРЛИГИМДА олисдаги дўстларим, қариндош-уруғларимиз ва таниш-билишларга ҳар куни ўнтагача мактуб ёзардим. Уларни яхши кўришим, ҳар куни эслашимни айтмоқлик, меҳр-муҳаббатимни изҳор этмоқ учун шундай қилганман, албатта. Бироқ ўша пайтдаёқ нимадир қалбимни безовта қилаётганини, дардимни қай бир йўсинда бўлмасин айтмасам бўлмайдиган бўлиб қолганини энди англаяпман.

Аввал шеърлар ёздим. Бироқ азобларимни шеърга сиғдира олмадим. Сўнгра мақоланависликка, ундан кейин эса насрга мурожаат этдим. Аслида барча қораламаларим бошида ўша — болаликнинг беғубор мактублари туради. Шу боис ҳам эсимни танигандан бери олган мактубларни асраб-авайлаб сақлайман. Мен учун кимдан бўлмасин олинган хат — ўша инсон қалбининг бир парчаси. Унга қаршимда турган инсондек муносабатда бўламан. Сабаби вужудида адолат ва эзгулик чўғи бўлган кишигина қўлига қалам олиб, дардларини кимгадир айтгиси, дардига малҳам излаб, ўзгаларга ҳам мадад қўлини чўзгиси келади. Бироқ минг афсуслар бўлсинким, бу беғубор ва покиза қалбларнинг юрак нидолари кўпинча рисоладагидек жавоб ва ҳаётдан муносиб акс-садо тополмайди. Биз ҳар доим ҳам бир-биримизнинг олижаноблигимизга олижаноблик билан жавоб беришга тайёр эмасмиз. Ўзимизни кимлардир тушунмаганидан нолиймиз.

Бироқ ҳар доим ҳам ўзгаларни тушунишни истаб-истамаймиз. Икки оёғимиз бир этикка тиқилиб қолгандагина адолат учун курашувчи халқпарвар қиёфасига кирамиз. Ваҳоланки, бизда ана шу курашнинг энг юксак умуминсоний туйғуларга асосланган ахлоқ-одоб шакли — шамойиллари асосида, ота-боболаримиз амал қилиб келган шарқона маданият заминида, ўзимиздаги энг катта инсоний ожизлик — оддий ҳақиқатларни кўра билмасликдек номақбул анъанадан келиб чиқиб, ҳаётнинг ўткинчи ташвишлари билан бандмиз.

Одатда яхши нутқ ирод этувчи кишиларнинг ёзув-чизувга унчалик уқуви бўлмайди. Кўп ҳолларда қалами ва тафаккури ўткир одамлар эса нотиқлик санъатидан йироқроқ бўладилар. Буни халқимизда лўндагина қилиб, худо бир томондан беради дейишади. Лекин ҳаётда оллоҳ ёрлақаган бутун, комил ва фозил инсонлар ҳам борки, бусиз жамиятимиз ва ҳаётимиз ғоят ғариб кўриниб қоларди.

Имконим даражасида ўқувчилар ва хайрихоҳлар билан мулоқот қилиб тураман. Табиийки, ёзганимдан кўра кўпроқ мактуб оламан. Ойнома, рўзнома ва нашриёт хизмати мобайнида ҳам хатлар билан ишлашга тўғри келади.

Айрим муштарийлар ва адабиёт ихлосмандларидан келган мактубларни ўқиб, кўнглинг Ойқор тоғдек кўтарилиб кетади. Халқинг орасида ана шундай олий даражада фикрлайдиган, дунёга ғоят теран кўз ва ақл билан қарайдиган кишилар борлигидан бошинг осмонга етади. Хат ҳақиқатан ҳам кўнгил каптари эканлигига ишонч ҳосил қиласан ва шу инсоний мактубга жавоб битмагунча кўнглинг жойига тушмайди. Яйраб, вужудинг сархуш ҳисларга лиммо-лим тўлиб жавоб ёзасан. Ҳаётингнинг оғир, ташвишли дақиқаларида кутилган ёки кутилмаганда келган бир мактубдан кўнглинг қанчалик равшан тортиши мумкин.

Одатда хат ёзмайдиган одамлар ўқимайдилар ҳам. Мактуб битмоқ — фикрловчи кишиларнинг тирикчилигидир. Гоҳида туппа-тузук ўқитувчи, табиб ёки муҳандисдан келган мактубни ўқиб ҳайрон бўласан. Наҳотки кишиларимиз шу даражада хату саводли бўлиб, шунчаки оддий мактуб ёзишни билмасалар-а? — дея ўксинасан. Наҳотки бу каби дўстларимиз ҳарбий хизматда ёки олис юртларда юриб, жигарлари ё қалбига яқин бирор инсонга мактуб битмаган бўлсалар, дея ўйлайсан.

Дарвоқе, мактуб ёза билиш ҳам катта маданият, санъат. Ҳазрат Алишер Навоий ёки Лев Толстойнинг мактубларини олиб кўринг. Ҳар бири ўша даврнинг бетакрор бадиий ва тарихий манбаси. Бу мактублардан ана шу пайғамбар тахлит кишиларнинг нурли қалби, руҳи ёғду сочиб туради.

МАКТУБ БИТМОҚ ҳам саломалик каби болага ёшлигидан ўргатиладиган ва ундаги иншо битиш кўникмаси такомиллаштирилиб бориладиган энг савобли, зарур фарзлардан биридир. Бунда оила, мактаб, китоб ва турли нашрлар муҳим аҳамиятга эга, албатта. Энг муҳими мактуб ёзмоқ болани фикрлашга ўргатади. Бугунги куннинг энг оммавий тирикчилиги бўлмиш ойнаи жаҳон эса боланинг (ҳатто катталарнинг ҳам) фикрлашига халакит бериб, миясидаги бор ғояни ҳам уриб чиқаради. Шу боис ҳам русларда «Телевидение-занятие дураков» деган нақл бор. Минг бор узр-у, бу гапда жуда катта ҳақиқат ўз аксини топган. Телевизор қаршисида уззу-кун ўтирган бола ҳеч нарса ҳақида бош қотирмайдиган, ҳаётнинг қабариқ қирралари ҳақида тўкис мулоҳаза этолмайдиган, теран фикрламайдиган, борига барака қилиб, эртанги кун ҳақида қайғурмайдиган бўлиб ўсади. Шунингдек ойнаи жаҳонга ружу қўйган болада китобга ҳам рағбат бўлмайди. Сабаби телевизор ҳамма нарсани чайнаб, оғизга солиб қўяди. Сиз эса кўзингизни лўқ қилиб ютишингиз керак, холос. Китоб ўқиш учун эса биринчидан заковат, қунт ва идрок эта билиш қуввати керак. Киши ўқиб чиққан бадиий асарини тасаввурида жонлантириши даркор. Бунинг учун эса юқорида қайд этилганидек фикрлаш даражаси керак. Бу нарса эса киши саводхонлигининг даражаси билан ўлчанади.

Шу ўринда тил ўрганиш масаласини ҳам айтиб ўтишни жоиз деб биламан. Хорижий элга чиққанингизда бирорта хорижий тилни билмаслигингизни айтсангиз, суҳбатдошингиз сизга «Э-э, бечора» дегандек кўз билан қарайди, Шўролар Иттифоқидан ташқарида эса инглизчани билмайдиган одамнинг ўзи йўқ ҳисоби. Ҳатто араблар ҳам сиз билан инглиз тилида сўзлашишади. Тил билмаслик маданиятсизликнинг бош белгиси сифатида қаралади. Шундан келиб чиқиб, жумҳуриятимизда хорижий тилларни ўрганишни оммавий тусда йўлга қўймоқ шарт. Мактабларда бу борада бериладиган имкониятдан унумли фойдалансак эди... Лекин минг афсуским, боламизнинг тил ўрганишидан кўра ўн кило пахта тергани ёки сигирга ўт олиб келгани афзал туюлади бизга. Тил ўрганганлар эса ўз имкониятларини ишга сололмай дуч келган ишларни қилиб юрганларини кўриб ўксиниб кетасан. Сабаби Ўзбекистон ҳудудини ўраб турган кўзга кўринмас тиканли симлар ҳали-бери олиб ташланадиган кўринмайди.

Бундан қатъи назар биз дунё билан тенгма-тенг гаплашишга ўзимизни тайёрлаб туришимиз, дунёвий ҳақиқатлар аравасини тортмоққа муносиб бўлмоғимиз даркор.

Яқинда жумҳуриятимизга ташриф буюрган туркиялик жигаримиз Урхон Қовунчи билан анатолиялик ёшларнинг ўқиш ва ҳаёт тарзи, орзу-интилишлари хусусида узоқ суҳбатлашдик. Урхон аканинг ота-боболари асли Наманганнинг Қовунчи маҳалласидан бўлиб, бутун авлод-аждодлари маърифат ва тижорат соҳасида хизмат қилар эканлар. У киши Анқарадаги «Турк ўчоғи» дея аталгувчи ёшлар марказининг президенти сифатида ёш авлоднинг мукаммал тарбияси учун жон койитгувчиларга раҳнамо эканлар. Бу марказда ўқувчи ёшларнинг шуғулланмаган соҳалари, қизиқмаган илм-фанлари йўқ ҳисоб экан. Шу боис бу маскандан дунёвий фанларни мукаммал эгаллаган, юксак даражада соғлом фикрлайдиган, том маънодаги ватанпарвар шахслар етишиб чиқаркан. Суҳбатимиз сўнггида ул киши менга шогирдларининг илтимосларини айтдилар. Туркиялик жигарларимиз биз билан хат орқали, насиб этса дийдор кўришиб, мулоқот қилмоқчи эканлигини соғинч ва меҳр-муҳаббат билан изҳор этдилар. Туркияда улуғ Туркистонни она юрт дея эъзозлашларини қайта-қайта таъкидладилар. Биз тарафдан борган ҳар бир мактубни кўзга суртишларини, қадам ранжида этган меҳмонни эса бошларига кўтаришларини ёниб сўзладилар.

Қондошимиз Урхон Қовунчининг илтимосларини бажо келтириб, у кишининг шогирдлари манзилгоҳларини эътиборингизга ҳавола этмоқдаман. Сизга маълумки, Туркияда лотин имлосига амал қилинади. Жумладан, араб имлоси ҳам истеъмолда. Шундан манзилгоҳ албатта лотин алфибосида ёзилиши керак. Фикрим сўнггида бу ишга шунчаки қўл учида муносабатда бўлмасликни сўраб, халқимиз ҳислатларининг энг тиниқ ва гўзал тарафларини кўрсатасиз деган умиддаман. Ана шу хайрли баҳонада дўст ва биродар бўлиб қолсаларингиз бу дўстлик халқларимиз бахт-саодатига, эзгуликка хизмат қилса деган умиддаман.

Мактубларингизга табаррук Урхон—Енисей битиклари руҳи ёр, ҳазрат Низомиддин Амир Алишер Навоий руҳи мададкор бўлсин!

Нурали ҚОБУЛ

Афифа Ўғли — 20 ёшлардаги қиз, лотинча-арабча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Гулваран, Вахшаларусту, 61/А, 06340, Мамак Анқара. Туркия;

ХУДОЙ НАЗАР ЁРДИМ — 25 ёшли йигит, лотинча-арабча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Анқара, Туркўчаги, Зумар Зўк, 16/6 Анқара, Туркия, Кисилай;

ҲАСАН АЛИ ҚОРАСАР — 20 ёшли йигит, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Р. К. 33 Вахшивлар, Анқара. 06502, Туркия;

БАКИР ТУМАН ЗАМУНЧИ ЎҒЛИ — 18 ёшли йигит, лотинча-арабча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Мутликўй 1. Зўк, Ну, 4, 06530, Анқара. Туркия;

АБДУЛҲАҚДЎСТ СУЛАЙМОН — 25 ёшли йигит, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Анқара, Туркўчаги, Зумар Зўк, 16/6 Кисилай Анқара. Туркия;

АБДУЛРАШИТ ШАРИДУЛ: — 25 ёшли йигит, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Анқара, Туркўчаги, Зумар Зўк, 16/6 Анқара, Туркия. Кисилай;

КЎНУР АЛП АРЧИЛАСУН — 20 ёшли йигит, лотинча-арабча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Вахшиливлар 20, Зўк, 23/4, Анқара. Туркия;

ТАКАЧИ — 23 ёшли қиз, лотинча-арабча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Зумар Зўк, 16/6, Кисилай Анқара. Туркия;

БИЛГА ЭРДАМ — 23 ёшли қиз, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Бахшиливлар 7, Чад, 35/1, Анқара. Туркия;

ЎРУШ БУРАК ҚОВУНЧИ — 25 ёшли йигит, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Унал Зўк. 37/4, Кешиўрин-Анқара. Туркия;

М. САТУК БУҒРА ҚОВУНЧИ — 17 ёшли йигит, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи Унал Зўк. 37/4, Кешиўрин — Анқара, Туркия.

ОЙША ЧЎЛПОН ҚОВУНЧИ — 10 ёшли қиз, лотинча ёзувни билади. Манзилгоҳи: Унал Зўк, 37/4, Кишиўран-Анқара Туркия.

ЕНГИЛ ҒАЛАБА БЎЛМАЙДИ

Форс кўрфазидаги воқеалар хусусида берган сўнгги шарҳимизда олинаётган маълумотлар кўпроқ бир томонлама бўлиб қолаётганлигини, уларда асосан Ироқнинг талофатлари бўрттириб кўрсатилаётганини айтиб ўтгандик. Ҳақиқатан ҳам Ироқ иттифоқчиларнинг дастлабки зарбаларидан катта талофат кўрган, аммо Ғарб ахборот агентликлари айтганидек бутунлай мағлуб бўлгани йўқ ҳали.

Саддам Ҳусайн ўз ваъдасига (тўғрироғи пўписасига) содиқ қолиб, Исроилга зарба берди. Бунда у Шўролар Иттифоқидан олган — «Скад» кўчиб юрувчи ракеталаридан фойдаланган. Ваҳоланки, Ғарбдаги ахборот манбалари уруш бошланган куни иттифоқчиларнинг ҳаводан берган зарбаларини қақшатқич дея мақтаб «Исроилга аталган» ракеталар йўқ қилинди деб хабар тарқатишганди. Лекин улар янглишишибди. Атайин «янглишишган»ми ёки ҳақиқатан ҳам англашилмовчилик юз берганми бу ҳақда бир нарса дейиш қийин, аммо Тель-Авивда Исроил қўшини тиббий хизмати бошлиғи Иегуда Ватоннинг маълумотига кўра 47 киши ҳалок бўлган.

Америкаликлар нима қилиб бўлса-да Исроилни қарши зарбадан тийиб туришга интилишмоқда. Бу, албатта, ироқликларга нисбатан ғамхўрлик туфайли эмас, балки Ироққа қарши иттифоқнинг емирилишидан бўлган қўрқув туфайлидир. Негаки Исроил ҳам Бағдодга қарши урушга киргудай бўлса ҳозирги кунда АҚШ тарафида бўлган Миср, Саудия Арабистони каби давлатлар ҳам амирқоликлардан юз ўгиришлари ҳеч гап эмас. Чунки ўзингизга маълумки, Тель-Авив доимо арабларга қарши жанг қилиб келган, АҚШ эса уни доимо қўллаб-қувватлаган. Энди Исроилнинг ҳам қўшилиши Ироққа қарши уруш Саддам Ҳусайн айтганидек Америко империализми ва сионистларнинг Ироққа, демакки бутун арабларга қарши иғвогарлиги деган гапини тасдиқлаган бўлади.

Шу боис Вашингтон зудлик билан икки вакилини Тель-Авивга жўнатди. Бундан ташқари Исроилнинг мудофаа қудратини мустаҳкамлашга зўр бермоқда. Шошилинч равишда ҳаво орқали «Патриот» ракеталари етказиб берилди. Бу ракеталар тайёраларни ва катта баландликда келаётган ракеталарни уриб туширишга мўлжалланган. Уларга Олмониядан ташланган амриқолик ҳарбийлар хизмат кўрсатишади.

Вужудга келган вазиятни ҳисобга олиб Амриқонинг урушдаги стратегияси ҳам ўзгармоқда. Тўрт кунлик уруш якунларини чиқариб АҚШ қўшинлари қўмондонлиги энди асосий эътиборни ердаги кучларни тор-мор этишга қаратмоқчилар. Биринчи навбатда Ироқ жумҳурияти гвардиясини яксон қилишмоқчи. Айни пайтда «Скад» ракета қурилмаларини қидириб топиш ва йўқ қилиш вазифаси ҳам турибди.

Бағдод овозингорининг хабарига кўра 21 январгача иттифоқчиларнинг 142 тайёраси уриб туширилган. Амриқоликлар эса бу рақамни 10 та деб кўрсатишмоқда. Ҳозирча ўлган аскарлар сонини иккала томон ҳам кўрсатгани йўқ. Бу ўринда шуни таъкидлаш лозимки, уруш бошланган куни ғарб журналистлари иттифоқчиларнинг ҳужумини ёритиш учун барча имконга эга бўлган бўлсалар, энди аксинча. Жанглар шиддатли тус олгани сайин ҳарбийлардан ахборот олиш ҳам қийинлашмоқда. Жумладан Буюк Британия ўз талофатларини кўрсатишни ман этган. Вашингтон ҳарбий цензуранинг рухсатисиз ҳар қандай фотосурат ёки видеоёзувни намойиш этишни тақиқлади. Исроил эса Ироқнинг ракета зарбаларидан келтирилган зарар ҳақидаги маълумотларга ҳеч кимни яқин йўлатмаяпти.

Ҳа, ҳақиқатан ҳам уруш энди бошланган кўринади...

ХАБАРЛАРДА ОЛАМ НАФАСИ

● ХАНОЙ. Вьетнам пойтахтига Индонезия ва Фарангистоннинг махсус элчиси келди. У Камбоджада урушни тўхтатиш учун куч-ғайратларни бирлаштиришни муҳокама қилиши керак.

● БЕЛГРАД. Югославия президенти Ҳорватиянинг илтимосига кўра мамлакатда ташкил этилган ҳарбийлаштирилган гуруҳларни тарқатиб юбориш ва қурол-яроғни топшириш тўғрисидаги қарорининг бажарилиш муддатини яна икки кунга узайтирди.

● ҚОБУЛ. Қуролли оппозиция Афғонистон пойтахтига яна ракета ёғдирди. Натижада 6 киши ўлди, 5 киши ярадор бўлди.

● ДЕҲЛИ. Ҳиндистон Халқаро валюта фондидан 1,8 миллиард доллар қарз олади. Маблағ иқтисодиётдаги аҳволни ўнглашга сарфланади.

● МАГОДИШО. Сомали қўзғолончилари ўзлари ва президент Сиад Барре ўртасида ўт очишни тўхтатиш тўғрисида битим тузилганлиги тўғрисидаги хабарни рад этдилар.

● БРЮССЕЛЬ. Бельгияда Яқин Шарқдан келадиган террорчилардан қўрқув тобора кучаймоқда. Афсуски бу бежиз эмас. Яқинда пойтахтда ФАТХ (РС) террорчилар гуруҳининг таниқли аъзоларидан бири Валид Халед қўлга олинган. У Бельгияга саёҳатчи сифатида келганди.

● РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. Бразилиянинг Петроколис, Терезонолис, Ново Фрибург шаҳарларида беш кун тинимсиз ёмғир ёғиши натижасида 32 киши ҳалок бўлган. 2000 дан зиёд киши бошпанасиз қолган.

● ВАШИНГТОН. Қўшма Штатлар ва Шўролар Иттифоқини янги ҳаво йўли боғлайдиган бўлди. Анкориджадан тайёралар Хабаровск ва Магаданга учишади.

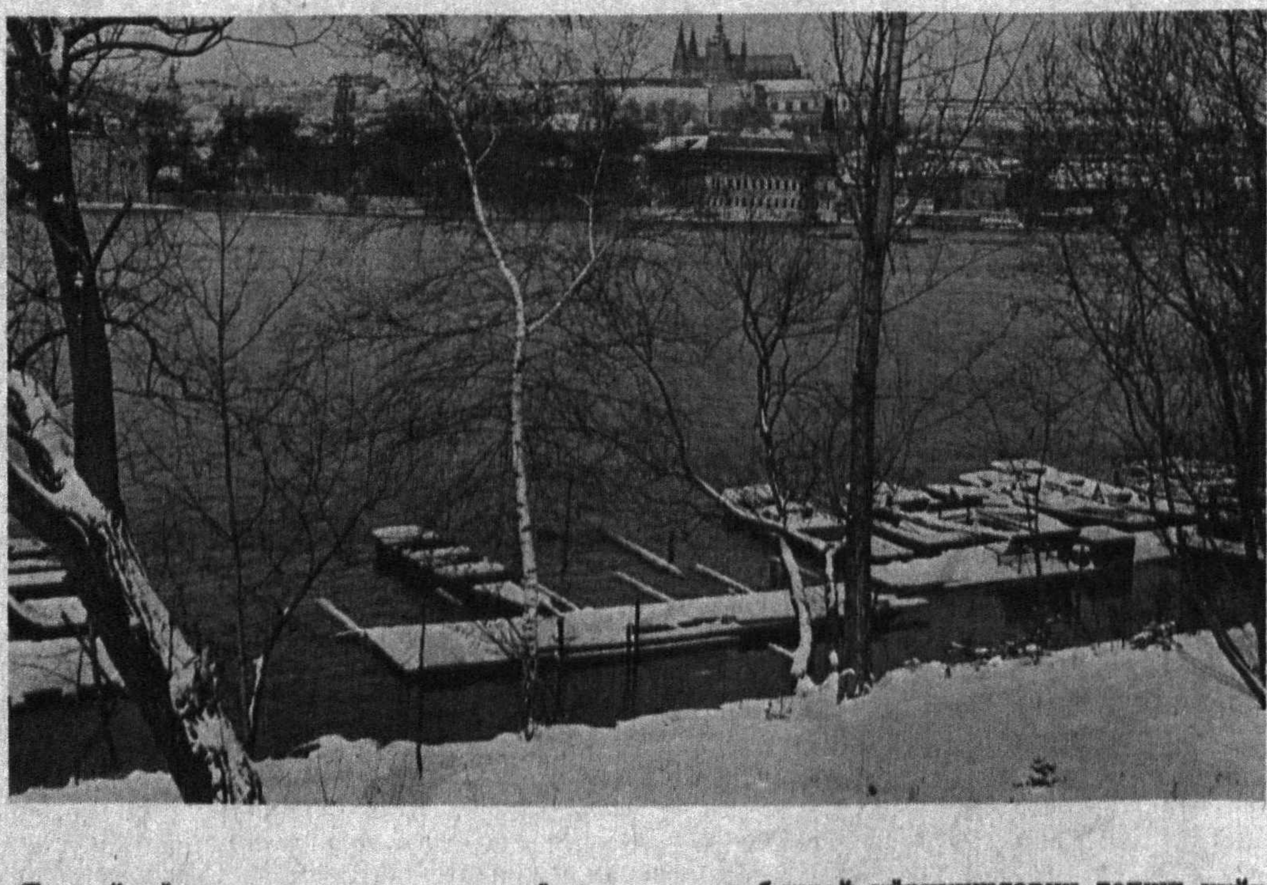

Бундай гўзал манзарани қаерда кўрган эканман деб бошингиз қотмасин. У на шаҳрингиз ва на қишлоғингиз сурати. Ростда, дарахтлари заҳарли тутундан сўлиётган, сувлари қуриётган юртимизда бундай кўринишларни топиш қийин. Шундай экан, узоқ Праганинг Влтава дарёси соҳилидан сувратчи йигит олиб келган ушбу манзарани миннатдорлик билан қабул қилишимиз лозим.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

МУШУК ҚАДИМГИ МИСРЛИКЛАР НАЗДИДА

● ОЛИМЛАР қадимги Мисрда мушукнинг роли тўғрисида янгича фаразларни илгари суришмоқда. Уларнинг таъкидлашларича, бир вақтлар мушукларга сиғиниш анъанага айланган, илоҳийлаштирилган, муқаддас саналган экан. Агар уйга ўт кетса, аввало мушукни қутқаришган. Бу удумни бузиш оғир гуноҳ ҳисобланган.

Нақл қилишларича, қадимги мисрликларнинг форслар билан қилган жангларидан бирида мағлуб бўлишига мушукларга сиғиниши сабаб бўлган экан, яъни ўша жангда форслар қўлларига найза ўрнига мушукларни ушлаб олишган экан, деб хабар беради Булғориянинг «Орбита» ҳафталиги.

БОРТНИ ТЕШИБ ЮБОРДИ

● МЕКСИКА кўрфазининг Аренас оролига яқин жойида бир америкалик оиласи билан кичик кемада сайр қилишиб юрганди. Бир пайт катталиги 4 метр келадиган болғабалиқ шитоб билан келиб, кема бортига урилди ва уни тешиб юборди. Буни қарангки балиқ ҳеч нарса бўлмагандай ортига сузиб кетаверди. Кема эса сувга тўла бошлади. Яхшиямки, кўрфазда сокинлик эди: саёҳатчилар тешикни брезент билан беркитишга улгуришди ва эрталабгача сув юзида қолишди. Тонгда соқчилар кемаси уларни қирғоққа чиқариб қўйди. Кейин маълум бўлишича, балиқ ўз ўлжаси ортидан қувиб кетаётиб кемага урилган экан (аслида болғабалиқлар кемаларга ҳужум қилишмайди) дейилади «Нью-Йорк таймс» рўзномасида.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

Алишер НАВОИЙ таваллудининг 550 йиллигига

МАНГУ ВАСИЯТ

Мутолаа таассуротлари

1

ИНСОНИЯТ Алишер Навоий туғилган куннинг беш юз эллик йиллигини кутиб олишга тайёргарлик кўряпти. Бу жаҳоншумул воқеа, нафсиламбирини айтганда, дунё ҳаётининг энг мураккаб, шоир орзу қилганидан жиддий тафовут қиладиган бир вазиятига тўғри келяпти. Тўғри, бир миллатга шоир қаламига мансуб тегишли орзу-умидларни бутун башариятга бус-бутунлигича дастуриламал сифатида тиқиштираверишмаданиятдан эмас. Лекин ҳар бир улуғ шоир изланишидан шаклланиб чиққан шундай жаҳоншумул хулосалар борки, уларга амал қилмаслик одамзодни, у қайси миллатга ва қайси даврга мансуб бўлишидан қатъи назар ҳалокатли бир маънавий жар ёқасига келтириб қўяди-ки, биз буни, бир лаҳза бўлсин унутишга ҳақли эмасмиз.

Навоий инсониятнинг абадий ҳамдардидир. Биз донишманд бир инсон билан мулоқотга мушарраф бўлсак, одатда, унга «қимматли вақтингизни аямаганингиз учун ташаккур» деб миннатдорчилик изҳор қиламиз. Навоий, мана, беш асрдан зиёд вақтини биздан дариғ тутмай келяпти. Хўш, бу ноёб мулоқот қандай кечаётир? Беш аср фурсатни бошдан-оёқ таҳлил қилиб ўтирмай, сўнгги ярим асрдаги бизнинг навоийхонлик жиҳатимизни олиб қараганда ҳам, бу мавзунинг бағоят мураккаб, баъзан фахрланиш, баъзан қаҳрланиш керак бўлган қирралари кўзга ташланади. Навоий асарларини ўтга ёқиш, уни ўқиганларни таъқиб остига олиш, унинг ифтихоримиз эканлигини жаҳон афкор оммаси ўртасида эълон қилиш, фашистлар исканжага олиб турган Ленинградда шоир таваллуди 500 йиллигининг нишонлануви, юксак бир ихлос билан Навоий асарлариноширлигимизнинг имконияти даражасидаги юқори малакада нашр этилиши, турли хил қирғинбаротлардан безган, оч ва юпун халқимиз руҳиятидаги ялпи лоқайдлик оқибатида бу нашрларнинг касод бўлиши, «Чор девон»нинг ҳар бири уч сўм турадиган бебаҳо китоблари йигирма тийинга қадар арзонлашуви — булар Алишер Навоийга бизнинг мураккаб муносабатимизни белгилайдиган жуда кўп поғоналарнинг энг муҳим босқичларидир.

Бугун биз, ниҳоят ҳар хил «изм»ларнинг тазйиқидан халос бўла бориб, шоир ижодини турли «ижтимоий-сиёсий» андишаларсиз севиб қолдик. Афсунгар бу меросдан фойдаланишни ўрганмоқдамиз. Навоийга муносиб набиралар бўлиш қайғусига туша бошладик.

**Жаҳондин нотамом ўтмак
биайниҳ
Эрур ҳаммомдин нопок
чиқмоқ,**

деб ёзади Навоий ўз ғазалларидан бирида.

Алишер Навоий ижодига бўлган ворислик ҳуқуқимизни қаровсиз қолдирмаслик, камол касб этишимизнинг муҳим шартидир. Бу демак — одамийлик илмини ўрганишни канда қилмасликдир, бу демак — муҳаббат салтанатига фуқаролик ҳуқуқимизни тиклашдир.

Тенгқурларимнинг шеърий китобларини варақлайман. Бу шеърлардаги бир жиҳат мени бир вақтнинг ўзида ҳам хурсанд қилади, ҳам ранжитади. Бу жиҳат — ана шу китобларда «вафо», «садоқат» сўзларининг деярли учрамаслигидир. Бу жиҳат мени шунинг учун хурсанд қилади-ки, ниҳоят биз ростгўйликни ўрганмоқдамиз — ҳаётимиздан даф бўлиб бораётган тушунчани сақич қилиб чайнайверишга уяладиган бўлиб қолдик.

Мен эрнинг хотинига, маъшуқанинг ўз ошиғига сингари фазилатларини кўзда тутаётганим йўқ. Умуман, садоқатни парчалаб бўлмайди. У ёки муҳташам ёки вайрон иморатдир. Эътиқодга садоқат бу иморатнинг тамал тошидир. Биз, вайронада ҳалокатли базм қураётган авлод, бу муқаддас туйғуга бўлган ҳуқуқимизни Алишер Навоий куйлаган идеалларга садоқат сифатидагина қайтадан қўлга кирита оламиз. Бу идеалларнинг даставвалгиси — инсоннинг инсонга муҳаббати. Шоир ижодидан шу саодат аён бўладики, ер ҳам, осмон ҳам, азал ҳам, абад ҳам ана шу туйғуни устивор қилишимиз учун бизга туҳфа қилинган. Алишер Навоийнинг ижоди мана шу ҳам оддий, ҳам муқаддас ҳақиқатни барчамизга англатиш йўлида чекилган дард, тортилган азоб, тўкилган ёш, кўрсатилган жасоратдир. Бундан беш юз эллик йил муқаддам бошланиб, энди ҳеч қачон тугамайдиган сеҳрли бир ҳаётдир.

**Ўзгалар ҳуснин томошо айласам,
чиқсин кўзим,
Ўзга бир кўз ҳам сенинг ҳуснинг
томошо айласа.**

Навоий томоша сўзига буткул бегона бўлган бир Андуҳдир. «Бошқалар ҳам менинг кўнглимни очиши мумкин, лекин бу ғунчани куч билан очилтирганга ўхшайди» деб ёзади аллома. Навоийнинг мероси қошимизда куч билан эмас, балки ўзи очилаётган гулдек оҳиста бир мўъжиза сифатида намоён бўлиши учун биз ўз фаҳму фаросатимизни, туйғуларимиз оламини, шуур — идрокимизни сабр билан камолга етказишимиз лозим. Ўзимизни Навоийнинг истиқболига муносиб инсонлар қилиб тарбиялашимиз зарур.

**Кўнгиллар ноласи зулфинг
камандин ногаҳон кўргач
Эрур андоқ-ки, қушлар қичқириқ
ойлар йилон кўргач,**

деб ёзади Навоий ҳазрат ўз ғазалларидан бирида. Бу матлаъда, ўқувчи сезиб турганидек, илон кўрганда ўз жўжаларини қайғуриб фиғон тортаётган қушларга ачиниш ҳам, илонга нафрат ҳам, шунингдек, ёр зулфини кўрганда нола чекаётган кўнгилларга нола чекмаётган кўнгилларда ҳамдардлик уйғотиш истаги ҳам бор. Лекин, бошқача ўйлаб қарасангиз, шоир учун буларнинг ҳаммаси бир восита, у инсон чека оладиган уқубатнинг ўлчовини изтироб билан изламоқда. Унинг учун на қуш, на жўжалар, на илон, на ёр зулфи ва на ул зулфни кўрганда нола тортаётган кўнгиллар муҳим. Шоир фақат бир синоатни равшанлаштирмоқчи — инсон дардининг залвари нечоғлик, бу дарднинг ҳажми қандай ва уни қайси «фил» кўтара олади?

Бу «Фил» — поэтик воситалардир. Булар ташбиҳлар, истиоралар, тажнислар, қофиялар, шунингдек, зулф, ҳол, қадду қомат, кўз, қош, киприк, корачиқ, лаб ва ҳоказо ва ҳоказолар. Буларнинг ҳаммаси, албатта, саноғлик. Бу воситалар, эҳтимол, йигирматадир, эҳтимол, ўттизта ёки нари борса элликта. Лекин аллома шоирларимиз мана шу саноқли воситалар билан, мана, неча минг йиллар бўлди-ки, ҳар бири бетакрор мўъжизалар яратиб келадилар. Бу ҳол шатранж ўйинини эслатади. Доналар саноқли, хоналар саноқли, лекин юриш имкониятлари чексиз. Шоир мана шу чексизликдаги саргардон йўловчидир.

**Боқий топар ул-ки, бўлди фоний,
Раҳравға фано бақо бўлибдур.**

Дарҳақиқат, манзилга етиш, яъни тўхташ учун юрмак керак, боқий умр тиласанг, дунёдан ўта бориш, яъни оддий инсонларча яшамоқ лозим. Инсон манзилларининг ҳам, инсон умрининг ҳам чегараси йўқ. Инсон ҳамиша йўл юради, инсон ҳамиша кун кечиради. Ана шу ўткинчиликнинг ўзи бетўхтовдир, мангуликдир. Бу ҳам замон ва макон сарҳадларини ҳеч бўлмаса тахминан илғаб олиш учун алпомиш бир тафаккурнинг туғёнидир.

**Кўп ўқидим Вомиқу, Фарҳоду,
Мажнун қиссасин,
Ўз ишимдин бул ажаброқ
достоне топмадим.**

Дарҳақиқат, Навоийнинг ўз «достони», яъни ўз қалбининг тебранишлари ҳар қандай достондан ҳам бўлъажаброқ, яъни ҳайратланарлироқдир.

Ҳаёт кечирмоқ бу — дард чекмоқ. Бу оддий ҳақиқат шоир учун дунёни тўнтариб бера оладиган «таянч нуқта»дир. Шоирнинг юраги — оламнинг маркази. Олам айланасини чизадиган паргор (циркуль)нинг игнаси ҳамиша шоирнинг юрагига санчилиб туради. Юракдаги игна санчилган нуқтанинг сатҳ кенглиги эса фалакдек поёнсиз. Дард шундан, оғриқ шундан. Бу оғриқнинг нариги учи бутун борлиқни кезади, ундаги дардларни қамраб, шоирнинг юрагига узатади.

Шоир яна чора излайди. Йўқ, ўз дардига эмас. Зеро, у ўз дардининг

2

чорасиз эканлигини чуқур англайди. Шоир ўз дардига эмас, балки шу дарднинг нақадар поёнсиз эканлигини ўқувчи — ҳамдардига изҳор қилиш, ғазалхонга бу дардни юқтириш учун илож ахтаради. Бу дард эзгулик дардидир.

Шоир ўзини ҳаммадан ҳам хор кўришни истайди. Лекин бу истак ўзини бошқалардан пастга уриш ҳисобига эмас, балки бошқаларни ўзидан юксакка кўтариш орзуси туфайлидир. У ҳар бир лаҳза ёмонларнинг яхшиси эмас, яхшиларнинг ёмони бўлиш умидида яшайди. Шоирнинг дарди унинг умридан узун. Кўп узун. Унинг ўз дардига чора изламаслигининг сабаби шундаки,

**Навоий, чорадин кўп дема сўзким,
Ғамингга чорасизлик чора бўлмиш.**

Ёхуд:

**Риштаким, муҳлик ярам оғзига
тикдим, англадим
Ким, кафан жинси қироғиндин
суврган тор эмиш.**

Демак, шоир дардининг давоси шу дарднинг ўзидир.

**Жавр учун аҳли вафоким ойириб,
Барчасидин мени мумтоз айлаб.**

Эътибор қилинг. Ёр жабр қилиш учун танлаётган вафодорлар ичида энг мумтози, яъни етуги шоирнинг «мен»и. Эътиборли жиҳати шундаки, «мен», шеър оҳангидан сезиладики, бу маҳкумликдан афсусланмайди, балки фахрланади. Энг кўп жафо чекишга маҳкум этилаётгани учун ўзини «мумтоз» — мукаммал деб атайди.

Навоий Гулининг эмас, ўз дардининг ошиғидир. Шоир учун ўз севгилиси бамисоли юрак бўлса, дарди шу юракнинг ичидаги жондир. Шоир юлдузларни фалакка сочилган ғам тухми деб эъзоз этади ва бу ғамни чекиб тўккан ёшларини ўша юлдузлардан-да кўпроқ ва ёруғроқ деб ардоқлайди. Бу гаплардан, албатта, шоирнинг бош мақсади дард чекиш, деб англамаслик керак. Шоир дардни инсондаги ғайри инсоний қусурлардан тозалайдиган бир поклантиргич деб билади. Дард нурини ҳамиша инсоннинг ақлига, инсоннинг юрагига йўналтириб туради. Бу нурлар остида инсон ўз қалбидаги фасодларни илғайдигина эмас, балки улардан фориғ бўла боради.

Шоир дард пичоғини ҳамиша ўзига уриб яшайди. Бу пичоқнинг оғриғи ҳад билмасдир. Шунинг учун ҳам бу «пичоқ» бошқаларга урилмайди. Шоир бошқалардан гина қилиши мумкин, жаҳолатдан ўпкалаши, адолатсизликдан ранжиши эҳтимол. Лекин бунинг эвазига у ўзини ҳамиша «тошбўрон» қилиб туради. Ўзини машаққатли имтиҳонлар гирдобига ташлайди. Умуман, шоирнинг «Ашрақати»дан тортиб, энг сўнгги мисрасигача уқубат гирдобидир, бало қуюни, офат қасирғасидир. Бу гирдобу гирдибодлар қаърида у гоҳ харсангдек осойишта чўкиб туради, гоҳ хасдек чирпирак бўлиб тўзғийди.

**Не балодурким, фалак ҳар кимга
чекса тийғи кийн,
Енгилиб, аввал менинг жонимға
бедод айлагай.**

Навоий ҳамиша бир хавфдан таҳликада яшайди. Бирдан биз — унинг ўқувчилари у кўрган синоатларни кўролмай қолсак?.. Ва у ўзининг «қора тошдан қора қил»ни кўрадиган қорачиғини биз билан баҳам кўради. Бу — бағоят муборак илтифот. Биз бирдан... хазон сипоҳини кўра бошлаймиз. Бу сипоҳнинг енгилмаслиги! Бу сипоҳнинг даҳлсизлиги, шафқатсизлиги!... Мана, боғлар. Куз. Ана, у сипоҳ! Мўри малахдай, ҳатто ўғрилар ўтолмасин деб тикан ўрнига игна санчилган боғлардан ҳам бемалол ошиб ўтиб, дарахтларга ўт қўймоқда. Баргларни сарғайтириб, қизартириб, елга совурмоқда... Шўрлик дарахтларни бу ёвуз сипоҳ чангалидан фақат шоирнинг ўзигина халос қилиши мумкин. Дарҳақиқат,

**Боғ ичра санго сочти гул оқу
қизил япроқ
Шаҳ бошиға андоқким эл оқу
қизил ярмоқ.**

Хазон сипоҳи учирган япроқлар бирдан ташриф буюрган подшоҳнинг бошига эл сочадиган ярмоқ, яъни танга пулларга қиёсланяпти. Шу боисданки, бу япроқлар маҳбуба бошига тўкилмоқда.

Навоийнинг мероси бошдан охир дард дедик. Навоийни ўз дардига ошиқ деб айтишга ҳам журъат қилдик. Бу журъатимизнинг бир асоси бор. Алишер Навоийнинг инсонга, шу жумладан баркамол бир поэтик маҳбубасига-да бўлган туйғуси ишқдан юқоридир. Бу туйғуга ном топиш мушкул. Ишқ, муҳаббат, меҳр, ошуфталик, мубталолик, гирифторлик,

3

мафтунлик ва ҳоказо ва ҳоказо маънодош сўзлар хотирангдан бир-бир ўтаверадию, лекин буларнинг ҳеч қайбири Мир Алишер Навоийнинг инсонга бўлган гоҳ оталик, гоҳ фарзандлик, гоҳ биродарлик, гоҳ ошиқлик, хуллас минг-минг қиррали жавоҳир туйғуларини аниқ изҳор қилишга ожиз бўлиб қолаверади. Шоир ўзининг инсонга бўлган меҳрига яна мезон излайди. Топгандай бўлади.

**Етти чарх авроқи тўлгай, етти
баҳр ўлса мидод,
Ул қуёш ҳажрида бир дамлик
хаёлимни десам.**

Ўз севгилисидан айрилиқда сурган бир лаҳзалик хаёлини ёзиб изҳор этиш учун етти қат осмоннинг қоғози, етти денгизнинг сиёҳи зарур бўлган туйғуни ишқ-муҳаббат деган хомуш сўзлар билан ифодалаб бўлмайди. Шу боис шоирнинг ўзи ҳам юқоридаги ифодадан қаноатланмайди. Ўз туйғуларини изҳор қилиш учун айтган барча сўзларини ожиз деб билади. Ҳасрат қилади:

**Эй, Навоий, сўзда маъни йўғдурур,
маънида сўз,
Дурри маъни истасанг сен
айлагил гуфтор бас.**

Аслида, Навоийнинг сўзи шу қадар теран, шу қадар серифодаки, беихтиёр, мақтаънинг биринчи мисрасидаги тиниш белгиларининг ўрнини ўзгартиргинг келади:

Эй, Навоий, сўзда — маъни. Йўқдурур маънида сўз. Лекин иккинчи мисра бунга йўл қўймайди. Буюк тафаккурнинг иродасига қарши бориб бўлмайди, мантиқ қаноти қайрилмас қушдир.

Навоийнинг меҳри илоҳийдир. Лекин бу илоҳийлик замин билан, унда яшаётган одамлар билан чамбарчас боғлиқ. Бу боғлиқлик бир лаҳза ҳам шоирнинг назаридан қочмайди. Бу чамбарчаслик Навоийнинг меҳридаги бош хусусият, ҳатто бош мақсаддир. Навоий илоҳий қудрат томонидан заминнинг бунёд этилиши тафсилотларига тўхталиб турадида, «Лек баридин ғараз инсон эди» деб қўяди. Бу хулоса Навоий эътиқодининг жавҳари эди.. Умуман, бу хулоса барча мумтоз боболаримизнинг мероси учун муштаракдир. Бу муштарак қирра Навоий ижодида кўпроқ чарақлаб кўринади.

Беихтиёр Сайид Имомиддин Насимийнинг байти ёдга тушади:

**Тикилсин боргоҳинг авжи арша,
Таноби ер юзинда маҳкам ўлсин.**

Навоий ошуфта кўнгилларнинг бир учи аршга, бир учи ерга боғланган мангу қароргоҳидир.

Нима учун Навоийда ёр қадди «алиф»га, қошу қорачиғи «нун»га, мижжаси «сод»га, зулфи «лом»га ёхуд тароғининг тишлари «син»га ўхшатилади? — Бу ҳам юқорида зикр қилганимиз эътиқоднинг тадрижий давомидир. Яъни араб ҳарфларининг барчаси қуръонга мансуб, бинобарин муқаддас. Навоий томонидан инсоннинг қадду қомати, рухсорининг ана шу табаррук ҳарфларга қиёс қилиниши, унинг башариятга бўлган муносабатини кўрсатадиган мўътабар мезонлардан биридир.

Навоий инсонни севиб тўймайди. Уни гоҳ юрагига, гоҳ қорачуғига жойлайди. Сўнгра, юраги тарафда туриб қорачуққа, қорачуқ томонида туриб юракка рашк қилади. Ўзининг поёнсиз меҳри забтидан тилкаланади, пораланади, кейин тағин аста-секин бир нуқтага жамлана бошлайди. Бу нуқта нафақат шоир руҳиятининг, балки ҳар бир инсоннинг бутун инсониятга, бутун инсониятнинг ҳар бир инсонга кўрсатиши лозим бўлган меҳру-муруввати учун «матлаъи анвори», яъни нурчашмасидир.

Суҳбатлардан бирида классик адабиётимиздаги муболаға санъати хусусида мунозара кетди. Ҳамсуҳбатимиз, адабиётда реализмнинг ашаддий тарафдори бўлган бир одам, Ҳофиз ғазалини танқид қилиб, «лоф ҳам эви билан-да, наҳотки бир гўзалнинг қора ҳолига Самарқанду Бухорони бераман, деб ёзиш бачканалик бўлмаса», деб қолса бўладими! Албатта, мустақил фикрлаш ҳаммамизнинг ҳам инсонлик бурчимиз. Лекин, бизнинг ўзимиз бачканалашиб қолмадикмикан? Буни ҳам бир ўйлаб кўришимиз керак. Боболаримизнинг тафаккур қудратига эришувимиз бу ёқда турсин, бу қудратнинг залворини ақалли бир қадар ҳис этадиган қувваи мушоҳадамиз бўлмагач, аксар, масалдаги машҳур тулкига ўхшаб «пуф, сассиқ!» дейишдан нарига ўтолмай қоладиган ҳолларимиз кўп бўлади. Мумтоз шоирларимиз мезони жуда залворли «юк»ларга мўлжалланган. Бу тарозу учун бизнинг тошларимиз кўпинча енгиллик қилиб қолади. Ҳалиги муҳолифимга айтдимки, Шарқда машҳур байт бўлган «Самарқанд — сайқали рўйи замин аст, Бухоро — қуввати исломи дин аст», яъни Самарқанд ер юзидаги энг гўзал жой, Бухоро бўлса ислом динининг қуввати. Бу мисраларни битиш билан Ҳофиз «Сенга бўлган муҳаббатимга дин ҳам, энг олий гўзаллиқ ҳам бахшида бўлсин» демоқчи. — Бу гапларни айтдиму, ўйланиб қолдим: «Нима, бу одам шу оддий гапниям билмайдими?» Албатта билади. Лекин энг муҳим туйғу — ўзгалар руҳининг поёнсизлигидан, меҳр-муҳаббатининг чексизлигидан ҳайратланиш туйғусини йўқотиб қўйган, бундан ҳам баттари, ана шу туйғуларнинг мавжудлигига ишонмай қўйган. Бу ҳаммамиз чалинган хасталикдир.

Биз замондошларимиз мумтоз шоирларимиз асарларини тушунмаслигидан нолиб, бунга асосан, уларнинг форс, араб сўзларини билмасликларини рўкач қиламиз. Назаримда, мазкур сабаб бизнинг «жаҳолатимиз таъминланаётганлар» ичида асосийси эмас. Дейлик, зеҳни ўртача одам бир ғазалдаги тушунилиши қийин бўлган сўзларни нари-бериси билан беш-ўн минут ичида ёдлаб, ғазалнинг зоҳирий мазмунини қисқагина фурсатда уқиб олиши мумкин. Лекин бунинг билан ҳаммамиз ҳам ғазалхон бўлиб қолавермаймиз. Бу ерда руҳий фазилатлар бирламчидир. Лирик қаҳрамон эришган маънавий даражага ҳеч бўлмаса бир қадар яқинлашмай туриб, унинг билан жиллақурса ҳамкайфият, ҳамдард бўлмай туриб, ғазални минг «тушунган» билан ҳам, уни ҳис қилмай, бегона бўлиб қолавериш мумкин. «Дилда дардинг бўлмаса, сардафтаримни кавлама» дейди Машраб. Биз шоирлик истеъдоди ҳақида кўп гапирамиз, ўқувчилик истеъдодини, аксар, унутиб қўямиз. Ўқувчининг шеърга етиб келгунича босиб ўтиши керак бўлган объектив ва субъектив омилларни эътибор-

4

га олгимиз келмайди. Таъбир жоиз бўлса, шоирнинг асарлари ёзиладиган қоғоз ўқувчи қулоғидаги тиқиндан олиб тайёрланиши керак, акс ҳолда ҳар қандай минг-минг туман нусхалар ҳам — ўликдир.

**Гул қулоғин чун оғир қилмиш
кириб шамнам суви
Неча эй, булбул, нишинг оғу фиғон
бўлғусидир.**

Навоийнинг бу мисралари ўқувчини шеър дардига гирифтор қилиш масаласида мўъжизавий бир дастуриламалдир. Булбул фиғон чекади. Бироқ гулнинг «қулоғида» шабнам бор. Бу шабнамни силкитиб олиб ташлаб бўлмайди. Бу «оғир қулоқ»ни енгил қилишга фақатгина офтоб лаёқатли бўлгани каби, ўқувчининг шеърфаҳмлигини тарбиялаш ҳам ниҳоятда тадрижий, оҳиста бир жараён бўлмоғи, бу тарбия она алласидан бошланиши зарур. Бизда эса ҳаммамизга маълум ижтимоий иллатлар оқибатида ҳозир халқимизнинг умрида она алласини бирон марта ҳам эшитиб кўрмаган бутун бир авлоди аллақачон балоғат ёшига етди.

Навоийнинг шеърлари — унинг ҳаётидаги энг олий дақиқалардир. Бу олий дақиқалар эса, ўз навбатида, буюк бир аллома инсониятнинг ўзигача бўлган маърифатини ўз шуурида жамлаган тафаккур тоғидан саҳифаларда бунёд бўлган мўмиёдир. Шоир «умримнинг ярми нодонликда, қолган ярми пушаймонликда ўтди» деб афсус чекади. Лекин бу «нодонлик» ва «пушаймонлик»нинг замирида биз ҳали фаҳмлашга ҳам эриша олмаган қатлам-қатлам мўъжизалар, бизнинг маънавий-руҳий даражамиз учун кўз илғамас даражада юксаклик қилаётган бир қадриятлар пинҳондир.

**«Сен гумон қилғондин ўзга жому
май мавжуд эрур...»**

— Навоийнинг зоҳидга қарата айтган бу таънаси маълум маънода бизнинг шоир ижодига муносабатимизга ҳам дахлдор. Дарҳақиқат, сўз мулкининг бу арслони яратган мерос, аксар, «биз гумон қилғондин ўзга жом, ўзга майдир». Ҳар қалай, бу «шароб»га лаб теккизмоғимиз, шоир ижодини унинг ўзи ўсиб чиққан заминдан айирмай, ундан баҳра олишимиз шарт. Ёрсизликдан ранжида бу ёр, меҳрсизликдан маҳзун бу меҳрибон, вафо топмаган бу вафодор елкасидаги залворли юкнинг ақалли қандайдир бир мисқолларига елкамизни тутиб бермоғимиз керак. Ана шундагина унинг руҳига битган олмос қанотларидан тушган парлар бизнинг кифтимизга насиб этса ажаб эмас...

Навоийнинг фикру хаёли дарё бўлиб тошуви, вулқон бўлиб портлаши, қалдироқдек гулдираб, жилғадек жилдираши керак эди. Тонг бўлиб отиб, қуёш бўлиб ботиши керак эди. Лекин бу муборак фикри хаёл... шеър бўлиб ёзилади. Бунга ақлинг бовар қилмайди. Қанчадан-қанча шоирларимизнинг камтар фикру хаёлларига термаларимиз ўлчови, бармоқ вазнининг инжиқ ҳижолари, арузнинг қайсар баҳрлари торлик қилиб, барчасини синдириб, шеърлар ёзмоқдалар. Бу синоат, умуман айтганда, тамомила табиийдир. Инсон табиатан шундайки, ҳар қандай мўъжизага ҳам кўникади. Ўзи кўниккан мўъжизани ўзгартиргиси, тароватлироқ шаклга солгиси, шунинг билан бу мўъжизанинг умрини узайтиргиси келади. Шу маънода ҳар қандай новатор ҳам ўзича ҳақлидир.

Арузнингда барча баҳрларига, фавқулодда қофияларига, метиндан ҳам мустаҳкам радифларига, унинг ҳар қандай ўткир қалам учун ҳам чексиз имкониятлар ярата оладиган мўъжизаларига кўникиш мумкин.

Лекин Навоийнинг ғазалларига кўникиб бўлмайди. Навоийни неча минг марталаб такрор қилсанг ҳам, ҳар дафъа қўлга олганингда у мутлақо кутилмаган, мутлақо янги бир мўъжизадир.

**Ошиқ ўлдим, билмадим, ёр
ўзгаларга ёр эмиш,
Оллоҳ-оллоҳ, ишқ аро бундоқ
белолар бор эмиш,**

дейди у.

Авф этгайсиз. Лекин, назаримда, инсон руҳиятидаги бу қисматни бу қадар мукаммал қилиб айтиш учун жаҳон драматурглари, назаримда, мана, неча асрлардиркин, қалам тебратадилар. Менинг бу фикрим уларни мутлақо камситмайди. Навоий эса улуғланиш учун, равшанки, менинг фикримга муҳтож эмас. Мен ўқувчи сифатида хаёлимга беихтиёр келган мутлақо адолатли бир гапни қайд қиляпман, холос.

Гарчи жуда кўп устодларидан таъсирланган, гарчи улардан-да кўп шогирдларига таъсир кўрсатган бўлса ҳам, Навоий такрорламас ва такрорланмас сиймодир. Унинг руҳиятидаги бу хислат хоҳ шоир, хоҳ ношоир бўлсин, ҳамма учун муҳим бир ибратдир. Мангу васиятдир. Биз дунёга ўзимиз, ўзлигимиз билан келамиз. Ўзимиз, ўзлигимиз билан яшаб ўтишимиз керак. Бу ҳам шоир меросининг муҳим мундарижаларидан бири.

МЕНГА ҲАЁТДА кузатганим — оддий бир ҳақиқат ёмон азоб беради. Навоийни жуда кўп ўқиб ҳам, инсофсизлигича қолган одамларни биламан. Ахир, ҳеч ким рад қила олмайдиган бир ҳақиқатимиз борку: «Навоийни ўқиган одам ёмон одам бўлмайди». Афтидан, гап қандай ўқишда. Энг қудратли табибнинг ҳам даволай олмайдиган дардлари бўлар экан, шекилли. Айниқса, такаббурлик дарди. Айниқса, манфаатпарастлик дарди. Эҳтимол, мен янглишаётгандирман. Илойим, шундай бўлсин. Лекин бир нарса аниқ — Навоийнинг зиёратига отланаётган одам ўзини ўзгалардан устун қўйиш ҳирсини ўлдириши керак. Бу ҳирс у ёки бу даражада ҳаммамизда бор. Бошқа маънавий дардларимизни Навоийнинг ўзи даволайди. Навоий ҳаммамизнинг остонамизга ўз ғазалларини кўтариб кўзларида ёш билан келиб туради. Биз кечаю-кундуз бу улуғ ташрифга муносиб бўлиш дардида яшамоғимиз керак. Бу бир қарашда ниҳоятда осон, бир қарашда ниҳоятда мушкул бир саодатдир. Қандай бўлганда ҳам, бир савол бизга умрбод тинчлик бермаслиги лозим: ҳазрат Навоийнинг истиқболига биз қандай аҳволда чиқмоқдамиз?..

Матназар АБДУЛҲАКИМ.

Демократияни ўрганамиз

ДЕКАН САЙЛАНДИ

Тошкент Давлат дорилфунуни фалсафа иқтисод куллиётида ўтган йилнинг декабрь ойидан бери нотинчлик. Устозлари ҳам, шогирдлари ҳам бир савол ўртайди. «Ким декан бўлади?». Яна муштарий бошқа хаёлга бормасин. Олий ўқув юртлари низомига мувофиқ, декан беш йилга сайланади. Куллиётнинг собиқ декани, фалсафа фанлари доктори К. Иванованинг раҳбарлик фаолиятига ҳам беш йил тўлди.Демак, янги декан сайланиши керак.

Хўш, бу лавозимга ким лойиқ? Куллиёт тасарруфидаги олтита кафедра ўқитувчилари, талабалар икки ой мобайнида шу масалани муҳокама қилишди. Ниҳоят олти номзод аниқланди. Тўрт фан номзоди ва икки фан доктори деканлик лавозимига тавсия қилинди.

...Сайлов жараёнида кетма-кет уч кишининг ўз номзодини қайтариб олиши менда шубҳа уйғотди. Яна аввалгидек «демократия ўйини» бўлмаяптимикин, деган ўйга бордим. Адашган эканман. Чунки қолган учала номзод К. Иванова (собиқ декан) иқтисод фанлари доктори С. Зайниддинов ҳамда фалсафа фанлари номзоди С. Йўлдошевлар ўз дастурларини дадил ҳимоя қилдилар...

Уларнинг дастурлари муҳокама қилинаётган пайтда илғаганим, жамоада бўлинишга ўхшаш бир ҳолат бор. Асосий тортишув ким декан бўлиши эмас, балки йиғилиш нега рус тилида ўтаётганидан бошланди. Йиғилишни олиб бораётган дорилфунуннинг ижтимоий фанлар бўйича проректори Т. Сатторов ҳар ким ўзи истаган тилда сўзлаш ҳуқуқига эга деганидан кейингина бу масала ечилгандек бўлди-ю, лекин проректорнинг ўзи асосан рус тилида гапирди. Ҳаммасидан ҳам К. Иванованинг «агар яна қайта сайлансам, бир ярим йилда ўзбек тилини ўрганаман», дегани ошиб тушди. Ахир Ўзбекистонда умргузоронлик қилса, беш йилдан бери жумҳуриятимизда ягона бўлган куллиётга раҳбарлик қилган бўлса-ю, шу пайтгача тил ўрганишга вақт тополмаса. Энди қайта сайлов арафасида эса даб-дурустдан маҳаллий тилни ўргангиси келиб қолибди...

Негадир декан ўринбосари, фалсафа фанлари номзоди М. Маматов томонидан «миллий биқиқлик»да айбланган сўзга чиқувчилар ҳам икки тилни билувчи киши декан бўлиши кераклигини таъкидлашди.

Сайлов якунида С. Зайниддинов 24 та маъқулловчи, 20 та қарши, К. Иванова 16 та маъқулловчи, 28 та қарши, С. Йўлдошев 4 та маъқулловчи, 40 та қарши овоз олди.

Энг кўп овоз олган С. Зайниддинов деканликка сайланди.

Ислом ҲАМРО.

Олий таълим: бугун ва эртага

ДАВР ТАҚОЗО ЭТДИ

Грузия политехника олий билимгоҳи ГТД — Грузия техника дорилфунунига айланди. Таълимнинг дорилфунун системасига ўтиши, бу пештоқдаги ёзувнинг ўзгартирилишими ёки давр тақозоси? Бир турдан иккинчи турга айланиш мақсадлари ҳақида ГТД ректори, Грузия Фанлар академияси мухбир аъзоси, техник уюшмалар халқаро иттифоқи вице-президенти, профессор Гоча Чоговадзе ҳикоя қилади.

— Дорилфунунимиз ташкил этилганини муайян зарурат деб тушунмоқ лозим. Чунки Грузияда таркиб топган муҳандислар тайёрлаш даражаси жумҳуриятимизнинг ўсиб бораётган эҳтиёжларига очиқдан-очиқ жавоб беролмай қолганди. Бунинг яна бир сабаби бор. Бу — моҳият жиҳатидан улкан организм бўлган олий билимгоҳ бутун бўй-басти билан қайта қуришни тақозо этмоқда эди. Ҳозир бизда 70 дан зиёд муҳандислик ихтисоси бўйича 30 мингдан ортиқ талаба ўқийди, 5 минг ўқитувчи ишлайди.

— Демак, мақсад — юқори малакали муҳандислар тайёрлаш. Бунга қандай йўллар билан эришмоқчисиз?

— Таълимнинг дорилфунун системаси уч йўналиш замирига қурилган: чуқурлаштирилган ўқув жараёни, толибларни илмий ишларга фаол жалб қилиш учун қудратли илмий замин, таълимни гуманитарлаштириш. Талабаларнинг назарий билимлари мавжуд бўлган ишлаб чиқаришга имкон қадар яқинлаштирилиши лозим. Буни қандай қилиб амалга ошириш мумкин? Мисол учун, яқинда Грузия Энергетика вазирлиги энергетика куллиётига икки қаватли биноси билан Тетри Хеви ГЭСини тақдим этди. Энди талабалар билимларини амалиётда ўзлаштирадилар — смена муҳандиси бўлиб ишлайдилар, лаборатория машғулотлари ўтказадилар, таъмирлаш ишларида бевосита қатнашадилар. Ёки яна бир мисол. Тоғ-кон куллиёти толибларли учун яқинда ўқув шахтаси ишга туширилди. Шу тариқа бир километрдан зиёд ер ости иншоотидан фойдали қазилмаларни қазиб олиш жараёнини тўла-тўкис ўзида мужассамлаштирган, яъни шахтанинг амалдаги нусхасини талабалар ихтиёрига бериб қўйилди.

Мисолларни келтиришда давом этиш мумкин.

Кейинги вақтларда турли мамлакатлар томонидан сотиб олинган саккизта лицензия фанимизнинг даражасини тасдиқлайди, деб ўйлайман. Лондон политехника олий билимгоҳи билан (у ерда ҳалитданоқ ўн нафар аспирантимиз стажировкадан ўтмоқда), Саарбрюккен политехника олий билимгоҳи билан, Полермо дорилфунуни билан шартнома, Истамбулдаги Богазичи дорилфунуни билан битим тузилди. Биз Франциядан делегация кутаётирмиз. Делегацияга Франция техника таълими бўйича давлат котиби бошчилик қилади. Бу ташриф чоғида бешта техника дорилфунуни билан шартнома имзоланади. Ушбу ва келажакда бўладиган айирбошлашлар ҳамда ҳамкорликлар юксак халқаро талабларга жавоб берадиган янги грузин техник зиёлиларининг муайяи ўзагини тайёрлаш учун майян даражада имкон яратади. Агар ўзимизда бера олмайдиган билимларни эгаллаш учун ёшларимизни чет элларга юборишдан уялиб ўтирмасак, агарки янги билимлар билан қуролланган ёшлар фанимизни олға силжита олишса, биз учун бу улкан, сифат жиҳатидан янги сакраш бўлади.

— Яқинда сиз етакчи бўлган олий ўқув юрти ГТД мухторияти тўғрисида декларация қабул қилди. Унинг принциплари нималардан иборат?

— Олий мактабни марказдан туриб бошқаришдан халос этиш масаласи бизда кенг ва турли даражаларда эълон қилинган бўлса-да, аммо улар сўздан нарига ўтмаган эди. Мухториятни ҳуқуқий томондан мустаҳкамлаб, биз қуйидаги ҳуқуқларга: дорилфунун структурасини ўз билгимизча ўзгартириш ва уни бошқариш, сайловлар ўтказиш ва раҳбар органларни тасдиқлаш, ўқув режалари ва дастурларини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш, янги ихтисосларни очиш ва керак бўлмаганларидан воз кечиш, ўз шароитимизга қараб ўқув жараёнига ўзгартиришлар киритиш, илмий ва педагогик унвонлар ҳамда даражаларни бериш, мустақил равишда илмий, ижтимоий-иқтисодий, хўжалик, кадрлар танлаш сиёсатини ўтказиш ва бошқа ҳуқуқларга эга бўлдик.

Конкурсимиз шартларига дош беролган ўқитувчилар билан шартнома тузамиз. Дарвоқе, талабалар ҳам кўплаб янги ҳуқуқларга эга бўлишади. Бош принципимиз — танлашда ихтиёрийлик. Лекцияларда эркин қатнашиш ҳуқуқи, ихтиёрига кўра фанлар мажмуасини танлаб олиш, у ёки бу наттоқни афзал кўриш имконияти берилди.

— Сиз давлат муассасаларига идоравий бўйсунмайсиз, яъни мустақиллик мақомини олдингиз. Дорилфунун маблағ билан қандай таъминланади, жумҳурият Халқ таълими вазирлиги билан ораларингиздаги муносабатларингиз қай тарзда кечади?

— Маблағ билан таъминланиш бундан кейин ҳам давлат бюджети ҳисобидан бўлади, аммо бу дорилфунуннинг тегишли ишларга давлатнинг аралашуви учун ҳеч бир ҳуқуқ бермайди. Биз керакли касблар бўйича зарур миқдорда мутахассислар тайёрлаш юзасидан давлат буюртмасини бажариш мажбуриятини ўз зиммамизга оламиз. Жумҳурият Вазирлар Кенгашининг вазифаси эса, техника дорилфунунига ҳомийлик қилишдан иборатдир.

— Дорилфунун мафкуравий таъқибдан эркин бўлиши керак. Бироқ бизнинг кичкинагина жумҳуриятимизда юздан ошиқ турли фирқа ва жамоат ташкилотлари бор. Олий ўқув юрти эшикларини эса ёпиб қўёлмайсиз. Бу фирқаларнинг кўплари талабаларга ўз таъсирини ўтказиши табиий...

— Мен ўқув жараёни ҳамма нарсадан ҳоли бўлиши лозим, деб ҳисоблайман. У ёки бу шахс эмас, айнан шу ўқув жараёни сиёсатдан ҳоли бўлиши керак. Грузин миллий мактаби қадим даврга бориб тақалувчи чўнг ва кўҳна анъаналарга эга. Грузияда азал-азалдан илмга сажда қилиш мавжуд эди ва у тор манфаатлар исканжасига олгунга қадар ўз мевасини бериб келди. Ишончим комилки, жамиятга техник киборлар даркор... Бизнинг олий ўқув юртимиз ушбу йўналишда илк қадамларини ташламоқда.

Марина МАМАЦАШВИЛИ
суҳбатлашди.

(ИАН).
Тбилиси.

Мавзуга қайтиб

«Омонат қўйилган ғишт»

Рўзномамизнинг 1990 йил 17 май сонида эълон қилинган мазкур мақолада Самарқанд вилояти, Пастдарғом ноҳиясидаги 75-, ҳозирда — 60-мактабнинг ўқув-тарбия ишларидаги камчиликлари, болаларнинг билими, ўқитувчиларнинг дарс ўтиш жараёни ва билимлари талаб даражасида эмаслиги танқид қилинган эди. Мақола эълон қилингандан кейин муштарийларимиздан мақолага муносабат билдирилган жуда кўп мактублар олдик. Қуйида уларнинг айримларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

«Ўқитувчилик касбини иккинчи даражали иш деб қарайдиган, ўз устида ишламайдиган, билимини ошириб бормайдиган ўқитувчилар ҳали ҳам орамизда кўп. Бундай ўқитувчиларни ишдан бўшатиш учун ойлаб, йиллаб бир-икки том бўладиган ҳужжатлар тўплаш керак бўлади. Қизиғи, шундаки, ҳар бир дарси ўқувчилар қалбида муҳрланиб қоладиган, қизиқарли, мароқли дарс ўта оладиган ўқитувчиларга ҳам, номига дарсга кириб-чиқиб юрадиган, бутун фикри бойлик орттириш билан банд ўқитувчиларга ҳам бир хил ҳақ тўланаверади. Маориф йўналишида бундай эскирган, қадр-қимматини йўқотган қонун-қоидалардан воз кечиш пайти аллақачон келди.

Г. РОЖИЕВ,
Фарғона вилояти, Бувайда ноҳиясидаги 16-саккиз йиллик мактаб директори».

* * *

«Мақола жуда яхши ва ўз вақтида ёзилган. Мен унинг номини «Ўзбекистон фожиаси» деб атаган бўлар эдим. Сабаби, бу нарсалар фақат мақолада тилга олинган мактабгагина хос бўлмай, муболағасиз айтиш мумкинки, миллий тилда ўқитиш олиб бориладиган кўпгина мактабларга хосдир. Мен ноҳия, вилоят, ҳатто жумҳуриятимиз марказида ишловчи савияси мақолада айтилган ўқитувчиларники кабиларни кўп кўрганман. Келажакда жумҳуриятимизнинг гуллаб-яшнашини истар эканмиз, ишни энг аввало мактабдан бошлашимиз керак.

Жумҳурият келажаги учун жон куйдирадиган, етарли маълумотга эга бўлган шахсларни маориф ишига сафарбар қилиш ҳақида мурожаатнома қабул қиладиган вақт келди.

Менинг таклифим: мақоладаги далилларга баъзилар ишончсизлик билдиришлари мумкин, яъни, «Ўқиган бошқа, кўрган бошқа» деганларидек. Шунинг учун, радио ва ойнаи жаҳон мухбирлари ҳам вақти-вақти билан жойлардаги, мақолада келтирилган каби мактаблардан репортажлар беришса. Токи халқ уларни ўз кўзлари билан ҳам кўришса.

А. МУТАЛОВ,
Тошкент шаҳри С. Калонов кўчаси, 37-уй».

«Гапнинг очиғини айтсам, мактаблар ҳақидаги бундай очиқ-ойдин ёзилган мақолани энди ўқишим. Бунинг учун муаллифга катта раҳмат! Мақолада ёзилган гапларнинг ҳаммаси тўғрилигига ишонаман. Унда келтирилган айрим далиллар бизнинг мактабимизда ҳам бор. Лекин мени ғазаблантирган нарса шуки, ҳозирги ўқитувчиларнинг жуда кўпчилиги ўзлари тарбияга муҳтож кишилардир. Мен тенгдошларимизнинг саводидан, билимидан қониқмайман.

Мақоладаги далиллар мени жуда ташвишлантирди. Наҳотки ўқитувчилар паст баҳо олишса? Наҳотки мактаблар шунақа чаласавод кишиларнинг қўлида қолиб кетган бўлса?

Ш. СУЯРОВ,
Сирдарё вилояти, Боёвут ноҳиясидаги 25-мактаб ўқувчиси».

* * *

«Сизлар мактабни текшириб кетганларингиздан кейин бизлар бир қанча ёмон сўзлар эшитдик. Тўғри, ўқувчи ўз ўқитувчисини ёмон дейишга тили бормайди. Лекин шундай дейишга ўқитувчиларимизнинг ўзлари мажбур қилди. Агар ўша ўқитувчиларнинг айбларини яшириб келаверсак, келажакда укаларимиз ҳам бизлар каби саводсиз, билимсиз бўлиб қолади-ку.

Г. АББАЕВА,
мақолада тилга олинган мактаб ўқувчиси».

* * *

ШУ МАЗМУНДА битилган мактубларни яна давом эттириш мумкин. Лекин асалнинг ози ширин, дейишади. Бизни умуман бошқа бир истак мавзуга қайтишга мажбур этди.

«Омонат қўйилган ғишт»га ўхшаш танқидий мақолалар рўзномамиз саҳифаларида кўплаб эълон қилинмоқда. Бироқ биз бу мақолалардан кейин жойлардан олинган расмий жавоблар билан ишни охирлатаверар эдик. Аммо бу расмий жавобларнинг ҳаммаси ҳам тўғри бўлавермаслигига кейинги пайтда кўпроқ дуч келмоқдамиз. Танқидий мақоладан кейин «тарсаки» еганларнинг кўрпасига бурга тушиб, чопқиллаб қолишади. Мақола муаллифнинг устидан рўзномамизга ва турли идораларга ўнлаб номалар йўллашади. Хатони ўзларидан эмас шўрлик муаллифдан излашади. Ана шундай қалтис ҳолатда мухбир билан аламзада кишиларнинг юзма-юз келиши адолатни юзага чиқарса керак деган фикр туғилди бизда. Тўғри танқиддан оқилона хулоса чиқарувчилар ҳам кўп албатта. Бироқ бировлар «Юзинг қийшиқ бўлса, ойнадан ўпкалама» деган халқ нақлини унутиб қўйишмоқда. Хуллас Гули ЧЕҲРАни яна шу мактабга бир бориб келишга таклиф этдик. Мақсад — мақоладан кейинги мактабдаги вазият ва ўзгаришларни билиш.

МУАЛЛИФДАН: иккинчи марта шу мактабдаман. Бу сафар менга **Пастдарғом ноҳия халқ таълими бўлими мудири Ваҳоб РАҲИМОВ** ҳамроҳлик қилди.

Директорнинг хонасига кириб борганда биринчи бор кўзим стол оёқларига тушди. Стол оёқлари ўрнига қўйилган омонат ғиштлар олиб ташланган эди. Бу мен сезган биринчи ўзгариш бўлди. Мақолада номлари келтирилган, диктантлардан паст баҳо олган ўқитувчилар билан суҳбатлашдим.

Дониёр САИДОВ, — мактабнинг янги директори;

— Мактаб мақолада ёзилганидан ҳам аянчли аҳволда эди. Буни ўзимиз ҳам билар эдик. Лекин ўзгартириш учун интилмас эканмизми? Ишимиз илгарига силжимайди.

Мақоладан кейин ота-оналарнинг мактабга муносабати ўзгарди. Болаларининг ўқишига қизиқиш бўляпти. Ўқитувчиларнинг ҳаммаси болаларнинг уйларига бориб, танишиб чиқмоқдалар. Текширув давомидаги диктантда мен «2» баҳо олган эдим. «Икки»чи директор бўлибди, деган гапларни ҳам эшитдим. Лекин ўқитувчилар жамоасининг ўзи мени сайлади-ку. Майли, бошга тушганини кўз кўраверади-да. Лекин диктантни қандай кайфиятда, қай ҳолатда ёзганлигимни тушунасизлар, деб умид қиламан.

Янги ўқув йилини яхши бошладик. 1800 сўмлик кўргазмали қуроллар сотиб олдик. Дарслар ўша кўргазмали қуроллар асосида ўтиляпти. Бу, албатта дарс сифатига таъсир қиляпти. Жисмоний тарбия ўқитувчиси Х. Раҳмонов ўз аризаси билан ишдан кетди. Уйига ўзим бордим. Лекин таътилдан кейин ишга қайтмади. Педагогика олийгоҳини битириб келган Исомиддин Жўраевни унинг ўрнига ишга олдик. У жисмоний тарбия дарсини яхши олиб боряпти. Ўқувчилар хурсанд.

Камол ТЎРАЕВ — мақоладаги камчиликларни тан оламан. Бундай мақола анча йиллар олдинроқ ёзилиши керак эди. Лекин камчиликларни тузатиш қийин бўляпти. Ахир бу камчиликлар йиллар давомида тўпланиб борган. Энди улардан қутулишга ҳам вақт керак. Мақола ёрдам берди дейиш мумкин. Тўғри танқидни тан олиш керак. Аммо кимга ёки нимагадир жаҳл қилиб, касбимдан ҳеч қачон юз ўгирмайман.

Ҳанифа ҚОСИМОВА — Бу йил фақат бошланғичларга дарс бераяпман. Рус тилидан нўноқлигимни тан олиб, рус тилини ўтишдан воз кечдим.

Аваз ҚОРАЕВ — Бу йил 8 соатгина дарс олдим. Кам бўлса ҳам яхшилаб ўтай дедим. Айбимни тан оламан. Энди мен намунали дарсларим билан болалар олдида ўзимни оқлашим керак. Бир соат бўлса ҳам болаларга нимадир берай деяпман. Ахир она тилимизни яхши билмаган болаларнинг гуноҳи уларга дарс берган ўқитувчилар зиммасига тушади. Мақола шундай хулосага келишимга сабаб бўлди.

Содиқ ИСАЕВ — Мен ўша куни рус тилидан диктант ёзганимда «2» эмас, «3» баҳо олган эдим. Рўзномада эса «2» баҳо бўлиб чиқибди. Мен бу ҳақда сизга хат ёзган эдим.

ХУЛОСА ЎРНИДА: Муаллиф сифатида мен бир нарсадан хурсанд бўлдим. Нимагадир интилиш бор. Аламзада Усмоновлар (собиқ диретор)ни ҳисобга олмаганда, қолган — суҳбатлашган муаллимлар камчиликларни тузатиш кераклигини ҳис қилишган. Ва буни ўзлари ҳам очиқ айтишди. Ўша куни Усмоновдан баъзи нордон ва «ширин» гапларни эшитишга ҳам тўғри келди. «Ёлғончи мухбир» ҳам бўлдим. Янги сайланган директор менинг «оғайним» ҳам бўлиб чиқди. Майли нима ҳам дердим, аслида танқиддан кейин мана шунақа гаплар бўлиши табиий. Журналистлик нони шунақанги тошли бўлар эканки, буни энди ҳис этяпман.

Менинг «айбим» далиллардан кўз юма олмаганлигим. Ноҳия халқ таълими бўлими мудири айтгандай, баъзи далилларни силлиқлаб ёза олмаганим. На илож. Ўшандай қилолмадим.

Эргаш Усмоновнинг айтишича, мақолада келтирилган далилларнинг 50 фоизи ёлғон эмиш. Лекин далилларнинг қайсилари ёлғонлигини айтиб беролмадилар. «Керакли жойда» айтармишлар. Майли, балки «керакли жой»да ўша далилларни эшитарман. Лекин мен виждоним олдида қийналмайман. Ҳақиқат олдида юзим ёруғ, нонимни ҳалоллаб ейишга ҳаракат қилаётирман.

Асосийси, энди ҳеч бўлмаганда битта ўқитувчи номига, кўр-кўрона дарс ўтмоқчи бўлганда ўша мақола ёдига тушиб, ўзини ўнглаб олар. Мақсад ҳам шундай эди — болаларга билим бериш. Тарбиячи ўз номи билан тарбиячи. Зеро, бу номга ҳамма ҳам сазовор бўлавермайди. Ахир ота-оналар кўз қорачиқлари — фарзандларини ҳеч кимга эмас, тарбиячилар қўлига ишониб топширишади. Бу улуғ ном. Уни оқлаш эса ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайди. Бақириқ-чақириқлар билан ҳеч ким обрў топа олмаган.

Э. Усмонов мақола эълон қилингач, кўплаб идораларга шикоят хатлари йўллай бошлади. Бироқ, ойни этак билан ёпиб бўлмайди. Акс ҳолда мазкур мақолага **вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғининг биринчи ўринбосари М. Рўзиқуловдан** қуйидаги мазмунда жавоб олмас эдик.

«Ёш ленинчи» рўзномасининг 1990 йил 17 май сонида эълон қилинган «Омонат қўйилган ғишт» номли мақолада келтирилган барча далиллар 1990 йил апрель ойининг бошларида ота-оналарнинг шикоят хати асосида вилоят халқ таълими бошқармасида тузилган комиссия томонидан ўтказилган текширишда батафсил ўрганиб чиқилган эди. Пастдарғом ноҳиясидаги 75-мактабда йўл қўйилган таълим-тарбия ва молия-хўжалик соҳасидаги камчиликлар ноҳия халқ таълими бўлимининг 15 майда бўлиб ўтган кенгашида ва ноҳия фирқа қўмитасининг 1990 йил 29 майдаги бюро йиғилишида атрофлича муҳокама қилинди.

Ишда йўл қўйган камчиликлари учун мактаб директори Эргаш Усмоновнинг 1990 йил 1 июндан ишдан кетиш ҳақидаги аризаси инобатга олиниб, унга қаттиқ ҳайфсан эълон қилинди. Мактаб илмий бўлими мудири Камол Тўраев ва ташкилотчи Дониёр Саидовларга таълим-тарбия ишларини ўз ҳолига ташлаб қўйганликлари учун қаттиқ ҳайфсан эълон қилинди.

Мактаб директори Э. Усмонов ва унинг қариндошларининг, шикоят ёзувчи ўртоқларга нисбатан ноқонуний хатти-ҳаракатлари масаласи бўйича ноҳия ички ишлар бўлими томонидан текшириш ишлари олиб борилмоқда.

Мактабда ўқув тарбия ишларини яхшилаш, янги директор танлаш вазифалари Пастдарғом ноҳияси халқ таълими бўлими мудири В. Раҳимовга топширилди».

Гули ЧЕҲРА,
«Ёш ленинчи» мухбири.

ТАҲРИРИЯТДАН: мазкур мақолага сўнгги нуқтани қўя туриб шундай хулосага келдик: ўз фарзандини севган, авайлаган тарбиячигина ўзгалар фарзандини ҳам ўзиникидай кўра олади. Унинг келажак ҳаёти ҳақида қайғура олади.

«Устоз отадан улуғ» дейишади. Бу сўзни унутмайлик. Устозларимиз ўзларининг ҳаётлари, хислатлари, ҳаракатлари ва муносабатлари билан намуна — отадек улуғдирлар.

Узун кўйлак туркман қизга...

Жўра БОБОРАҲМАТ суратлавҳаси.

Ойнаи жаҳонда

23 ЯНВАРЬ — ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 Кўрсатувлар тартиби. 9.05 «Қутлов». Мусиқий кўрсатув. 10.35 Ўктам Усмонов. «Гирдоб». Видеофильм. 2-қисм.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби. 18.05 Янгиликлар. 18.10 «Простоквашинода қиш». Мультфильм. 18.30 «Устод». Аъзамхон Рустамов. 19.00 «Ҳокимият Шўроларда». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.50 «Зокировлар сулоласи». Адабий-мусиқий кўрсатув. 20.30 «Ахборот». 20.50 «Зокировлар сулоласи». Адабий-мусиқий кўрсатувнинг давоми. 21.30 Москва. «Вақт». 22.15 Ойнаи жаҳон хазинасидан Ўктам Усмонов. «Гирдоб». Видеофильм. 3-қисм. 23.25 Янгиликлар. 23.35 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.00 Кўрсатувлар тартиби. 19.05 Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига. «Навоий ва Жомий». 19.35 «Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг VIII съезди олдидан». 20.00 «Пульс». Информацион кўрсатув. 20.10 «Муҳаббат силсиласида». Бадиий фильм. 2-серия (рус тилида). 21.20 «Билдирсой». Манзарали фильм.

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. «Вақт». 22.15 Тожикистон касаба уюшмаси XV съезди делегатлари билан давра суҳбати. 22.45 «Мерседесда»ги кишининг далиллари». Бадиий фильм. 1-серия.

● МТ I

7.00 «Тонг» (120+30). 9.30 Долзарб репортаж. 9.45 Дунё болалари нималар ҳақида куйлашади. 10.30 Т левизион ҳужжатли фильмлар: «Ҳар қандай кучдан устун» (Иркутск), «Малика» «ВАЗ» ҳақида қисса» (Новосибирск). 11.10 «Найда». Мультфильм. 11.25 «Ҳар бир хонадонда бўл». Беш серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия. 12.30 «ТСН». 12.45 «Австралия воқеалари». Телевизион ҳужжатли фильм. 1-фильм — «Айртон ворислари».

* * *

15.30 «ТСН». 15.45 «Шаҳар чеккасидаги шифохона». Йигирма серияли телевизион бадиий фильм. 7-серия — «Эмма». 16.45 «Унутилган саҳифалар». П. И. Чайковский асарларидан концерт. 2-кўрсатув. 17.50 Болалар соати (инглиз тили дарси билан). 18.50 «Санъаткорнинг қайтиши». Фильм-концерт («Лентелефильм»). 19.55 «Ҳукмга муқаддима». Телеочерк. 20.25 «Ҳар бир хонадонда бўл». Беш серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия. 21.30 «Вақт». 22.15 Хоккей. ССЖИ чемпионати. МАСК — «Спартак». 2 ва 3-даврлар. 24.00 «Австралия воқеалари». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. 2-фильм — «Австралиянинг олтин сури».

Тунги телевидение

00.55 «Шомдан тушгача». Телевизион бадиий фильм. 2-серия. 02.10 «Кўҳна танго». Фильм-концерт. (Ленинград).

● МТ II

9.00 Эрталабки бадан тарбия машқлари.

Ўқув программаси

9.15 Илмий-оммабоп фильм. 9.35, 10.35 Табиатшунослик. 3-синф. Арча мўъжизаси. 10.05 Немис тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун. 11.05 Немис тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун. 11.35, 12.35 Адабиёт, 7-синф. А. М. Горький. «Болалик». 12.05 «Здоровье». 13.05 «Любахон». Телевизион бадиий фильм. 14.15 «Мария Биешу таклиф этади». Кишинёвдан кўрсатилади. 14.55 Телевизион ҳужжатли фильм. 15.45 «Телевизион мусиқий абонемент». «Танишинг, Гинтарас Ринкявичюс». 2-кўрсатув.

* * *

17.30 «Байкал қариялари». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. Байкал атрофидаги Кедровая қишлоғининг аҳолиси ҳақида (Иркутск). 18.20 РСФСЖ шаҳарлари телестудиялари. «Ўтмиш билан келажак оралиғида» (Қозон). 19.05 «Биз — лўлилармиз». Москва «Ромэн» лўлилар театрининг фильм-спектакли. 20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Биздачи...». 20.45 РСФСЖ шаҳарлари телестудиялари. «Г. Форе. Реквием» (Волгоград). 21.30 «Вақт» (сурдо таржимаси билан). 22.15 Россиянинг парламент хабарномаси. 22.30 «Тео Адам таклиф этади...».

«КамАЗ» саҳро ғолиби

Автопойга ишқибозларининг кўпдан бери орзиқиб кутаётган дамлари етиб келди. Янги йил арафасида Париж—Дакар маршрути бўйича старт олган пойга ниҳоясига етди. Африка саҳроларидаги қийин шароитларга қарамай спортчилар матонат кўрсатиб маррага интилишди. Айниқса, «КамАЗ» маркали юк машинасида иштирок этаётган шўро спортчиларининг эришган ютуқлари қувонарли бўлди. Улар ўтган йили муваффақиятсиз қатнашиб, саҳронинг дастлабки босқичидаёқ мусобақадан чиқиб кетгандилар. Бу галги пойга эса улар учун омадли бўлди. Буни қуйидаги рўйхатга қараб билиб олишингиз мумкин: 1. «Перелини» (Италия), 2. «КамАЗ» (ССЖИ), 3. «КамАЗ» (ССЖИ), 4 «КамАЗ» (ССЖИ), 5. «Мерседес», 6. «КамАЗ» (ССЖИ), 7. «КамАЗ» (ССЖИ), 8. «Татра», 9. «Мерседес»...

Уруш халақит бермоқда

Форс кўрфазидаги уруш спортчиларни ҳам ташвишга солмоқда. Швеция командаси жума куни бошланадиган конькида учиш бўйича Оврупо чемпионатида қатнашишдан бош тортди. Бу ҳақда миллий терма команда тренери журналистларга шуни маълум қилган: «Мен Югославияга боришга жуда-жуда қўрқаман. Замон нотинч. Террорчилар ҳар жойда изғиб юришибди. Мусобақаларни деб ҳаётимни гаровга қўя олмайман».

Исроил терма командаси сафида ўйнаётган амирқолик спортчилар (асосан баскетболчилар) ўз уйларига қайтиб кетишди. Уруш Софияда ўтадиган фигурали учиш бўйича Оврупо чемпионатининг бошланишига ҳам хавф солмоқда. Ҳозирданоқ бир нечта давлат вакиллари иштирок этмасликларини маълум қилишган.

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Зиёвиддин ОРТИҚХЎЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Фаррух РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси
(УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Индекс: 64607.
380.000 нусхада чоп этилади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси

Буюртма: 4732.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12